

**QORTI ĊIVILI
PRIM'AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
ROBERT G. MANGION**

ILLUM, 23 TA' GUNJU, 2021

Kawza Numru: 1

Rik. Ġur. 620/2013 RGM

Paul Debono, martu Michelina Debono u Joseph Debono

vs.

**All Invest Company Limited
(C 22239)**

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat ta' Paul Debono et. pprezentat fis-26 ta' Ġunju, 2013 li permezz tiegħu ippremettew u talbu s-segwent:

Illi ir-rikorrenti huma kollha irtirati u ilhom irtirati mix-xoghol sa mis-sena 1993 barra minhekk il-mara tar-rikorrenti Paul Debono tbatu fost hafna mard iehor, mill-kundizzjoni tad-dementia. Ir-rikorrent kellu infatti jieqaf mix-xoghol sabiex jiehu hsieb il-mara tieghu. Kemm ir-rikorrent Paul Debono u Joseph Debono it-tnejn ma' jafux jiktbu u jaqraw;

Illi fis-sena 2009 Philip Borg - li kien impjegat bhala *financial advisor* mas-socjeta All Invest - cempel lir-rikorrent Paul Debono biex joffrilu xi prodotti finanzjarji u biex ihajru jinvesti mas-socjeta Intimata. Billi l-uniku dhul li ghandhom ir-rikorrenti hija il-penzjoni huma thajru li jinvestu biex itejbu is-sitwazzjoni finanzjarja taghhom;

Illi Paul Debono ftiehem ma' l-istess Philip Borg sabiex dan ta' l-ahhar imur id-dar tieghu biex ikellmu fuq dawn il-prodotti u anke qal lil huh, ir-rikorrent Joseph Debono biex jattendi ghal din il-laqgha;

Illi ir-rikorrenti billi ma' jafux jiktbu u jaqraw ghamluha cara mal-ewwel lil Philip Borg illi kieku kellhom jinvestu huma riedu l-iktar investment *safe* u specifikament qalulu illi riedu li l-kapital ikun garantit. Huma ghamluha cara ma' Philip Borg illi l-ammont ta' interess fuq l-investment ma' kienx prijorita ghar-rikorrenti sakemm il-kapital li jinvestu kien ser ikun garantit;

Illi Philip Borg accertahom illi All Invest kienet ser tinvestilhom flushom f'prodott sikur u *safe* u biex zgur ihajjarhom qalilhom illi kien ser jinvestilhom f'prodott li jrendi imghax ta' 6% pagabbli kull tlett xhur;

Illi fit-22 ta' Mejju 2009, Paul Debono u Joseph Debono hallsu is-somma ta' €10,000 u €20,000 rispettivament lil All Invest Co. Ltd. b'mohhhom mistrieh illi dan il-kapital investit kien garantit. Minn naha taghha All Invest Co.Ltd investiet dawn il-flus fil-prodott ARM Asset Backed Securities S.A. – ARM ASSURED INCOME PLAN – 5YR. (D OK 2a u 2b);

Illi fl-ewwel laqgħa Philip Borg kien staqsa xi mistoqsijiet lir-rikorrenti u anki talabhom jiffirmaw xi dokumenti imma Philip Borg qatt ma'tahom kopja ta' dawn id-dokumenti li huma kienu qeghdin jiffirmaw. Dan sar bi ksur tar-*“Regulation of Investment Services Rules for Investment Service Providers Part BI”* kif ser jigi spjegat iktar il-quddiem;

Illi ir-rikorrenti bdew jircievu l-interessi kull tlett xhur u infatti ircevev sebgha pagamenti b'kollox bl-ahhar pagament ikun dak datat 31 ta' Marzu 2011;

Illi f'Novembru tas-sena 2010 meta l-ewwel investment kien għadu sejjer tajjeb, Wallace Falzon Direttur ta' All Invest Co.Ltd, gie mistieden imur id-dar tar-rikorrenti wara li kien offra prodott gdid lil bint ir-rikorrent Paul Debono. Ir-rikorrenti riedu jikkonfermaw jekk dan il-prodott kienx ukoll sod u b'kapital garantit. Wallace Falzon qalilhom li dan il-prodott kien ukoll prodott sod u sikur mentri fil-fatt ma kien xejn hekk anki minhabba l-fatt li huwa ibbazat kwazi esklussivament fuq proprjeta u iktar minn hekk 62.5 % tal-assi huma ikkoncentrati fuq *“mortgage”* fuq proprjeta wahda (DOK 3);

Illi dan il-prodott kien l-LM AUSTRALIAN MANAGED PERFORMANCE FUND – 3 YR. Dan il-prodott gie deskritt minn esperti finanzjarji bhala *“a high performance Investment Fund”* li hu kompleks u mhuwiex adattat għal *“retail clients”* bhal ma huma ir-rikorrenti (DOK 4a u 4b);

Illi ir-rikorrenti Paul Debono u Joseph Debono fuq parir ta' Wallace Falzon, liema parir ingħata meta diga kien hawn problema mondjali fis-suq tal-proprjeta, investew €10,000 u €20,000 rispettivament. Sabiex ihajjarhom Wallace Falzon qallhom li dan l-investment kien jirrendi 8% imghax liema imghax kellu jithallas darba fis-sena;

Illi F'Gunju tas-sena 2011 l-imghax li ir-rikorrenti kellhom jircievu mill-investment ARM ASSURED INCOME PLAN – 5YR ma' wasalx u ir-

rikorrenti ikkuntattjaw lil Wallace Falzon sabiex jaraw x'gara. Wallace Falzon assikurhom illi din kienet problema temporanja u li wara ftit taz-zmien kollox kellu jerga jigi f'postu. Sadanittant Wallace Falzon baqa regolarment icempel lir-rikorrenti Paul Debono u jipprova jhajru jinvesti f'prodotti diversi. Kull meta ir-rikorrent kien isaqsih fuq l-investment fl-ARM Wallace Falzon kien jaccertah li kollox jerga lura ghan-normal u li ma' kienx hemm problemi serji;

Illi fil-31 ta' Awwissu 2011, il-Communications Unit tal-Malta Financial Services Authority harget notice (DOK 5) sabiex jinforma lill-investituri kollha fis-socjeta ARM Asset Backed Securities SA illi din is-socjeta ma nghatatx licenzja biex topera minghand l-Awtorita Regulatorja fil-Lussemburgu - Commission de Suirveillance de Secteur Financier;

Illi ir-rikorrenti ma' jafux jiktbu u jaqraw u dan l-avviz ghalkemm ircevewh ma' setghux jifmhu x'ifisser ghalihom;

Illi f'Awissu tas-sena 2011, Wallace Falzon cempel lir-rikorrenti Paul Debono fejn offrielu prodott u sabiex ihajru qallu illi tant kien prodott tajjed li hu personalment kien investa somma sostanzjali fih. Wallace Falzon rega assikura lir-rikorrent Paul Debono illi il-kapital kien fis-sod. Dan il-prodott kien SNS Bond NV 2020 fil-Bank SNS Reaal li kien bank Olandiz. Ir-rikorrenti Paul Debono investa €30,124 (DOK 6);

Illi All Invest hajret lir-rikorrenti Paul Debono jinvesti f'dan il-Bank meta ghal min jifhem u ghal min kellu edukazzjoni bizzejjed sabiex ifittex, seta jkun jaf li fis-sena 2008 dan il-Bank diga kien talab "*Bail Out*" fl-ammont ta' €750,000,000 mill-Gvern Olandiz sabiex ikun jista jkompli jopera minhabba telf kbir li garrab minhabba li l-investimenti principali tal-Bank kienu wkoll relatati mal-proprjeta (DOK 7);

Illi fi Frar tas-sena 2013, il-Gvern Olandiz iddecieda li jinnazjonalizza il-Bank sabiex jipprotegi il-finanzi u l-ekonomija tal-pajjiz u fil-fatt Wallace Falzon kien personalment informa lir-rikorrent Paul Debono u infurmah

illi mit-€30,124 li kien investa huwa kien tilef kollox u ma' kienx hemm cans li jirkupra l-anqas centezmu minnhom;

Illi minn dakinhar ta' dik l-ahhar laqgħa, fejn qallu li tilef kollox, Wallace Falzon qata' kull kuntatt mar-rikorrenti;

Illi is-sitwazzjoni prezenti hi li it-tlett investimenti tar-rikorrenti intilfu jew mhumiex irendu l-ebda imghax u r-rikorrenti ma' jistghu jiehdu xejn lura mis-somma ta' €90,124 li huma investew bejniethom fit-tliet investimenti diversi;

Illi llum gie pruvat illi it-tlett investimenti huma prodotti komplessi u għaldaqstant mhux adattati għal klijenti meqjusa "*retail clients*" bħal ma' huma ir-rikorrenti u għalhekk huwa car u manifest illi is-socjeta Intimata abbuzat u għamlet mis-selling;

Illi ir-rikorrenti bagħtu ittra ufficjali lil All Invest fejn fiha zammew lil All Invest responsabbli għad-danni li sofrew u talbu ir-rifuzjoni tas-somma ta' €90,124 (DOK 8);

Mis-Selling

Illi kif jidher car din il-kawza qed tigi ibbazata primarjament fuq mis-selling minn naha tas-Socjeta Intimata għaliex ir-rikorrenti ma' kienux klijenti kapaci li jifhmu l-investimenti li kienu qegħdin jinvestu fihom. Il-kwistjoni li l-investimenti li saru minn All Invest intilfu kollha u l-kwistjoni jekk kienx korrett u jekk kienx fl-ahjar interess tal-klijenti tagħha li s-Socjeta Intimata tinvesti flus ir-rikorrenti kollha f'prodotti relatati ma' proprjeta huma wkoll kawzali għalkemm sekondarji għal kwistjoni ta-mis-selling;

Illi mis-selling minn naha ta' All Invest twettaq meta bieghu prodotti komplessi u riskjuzi meta ir-rikorrenti huma persuni b'livell baxx ta'

edukazzjoni u meta ir-rikorrenti kienu taw istruzzjoni cara lil All Invest li huma riedu prodott bil-kapital garantit;

Illi ir-rikorrenti ma' kienux jinvestu flushom fil-prodotti imsemmija hawn fuq, li kieku kienu konsapevoli tal-fatti kollha fosthom u principlment illi kien hemm ir-riskju li jtilfu il-kapital taghom jew anki parti minnu;

Illi L-Investment Services Rules for Investment Service Providers f'regola 2.16 jghidu:

“ The licence Holder shall obtain from clients or potential clients, such information as is necessary for the Licence Holder to understand the essential facts about the client and to have a reasonable basis for believing, giving due consideration to the nature and extent of the service provided, that the specific transaction to be recommended, or entered into in the course of providing a portfolio management service, satisfies the following criteria:

- a) it meets the investment objectives of the client in question;*
- b) it is such that the client is able financially to bear any related investment risks consistent with his investment objectives;*
- c) it is such that the client has the necessary experience and knowledge in order to understand the risks involved in the transaction or in the management of his portfolio”*

Illi minkejja li ir-rikorrenti ghamluha cara li riedu li l-kapital kellu jkun garantit , is-socjeta intimata xorta dahlethom f'dawn il-prodotti riskjuzi u kumplikati. Is-Socjeta Intimata dahlet lir-rikorrenti ukoll f'dawn l-investimenti meta l-anqas kienu f'pozizzjoni finanzjarja tajba li jkunu jistghu jbatu ir-riskji u fil-fatt spickaw sofrew u ghadhom isofru problemi finanzjarji;

Illi in oltre ir-rikorrenti bl-ebda mod ma' jistghu jitqiesu bhala persuni li ghandhom *“ the necessary experience and knowledge in order to*

understand the risks involved in the transaction or in the management of his portfolio”;

Illi ir-rikorrenti kienu vittmi kemm ta' *mis-selling* da parti tas-Socjeta Intimata kif ukoll ta' ambigwita fil-kliem uzat u l-ispjegazzjonijiet skorretti moghtija minn Philip Borg u Wallace Falzon li qarrqu bl-istess rikorrenti;

Illi barra l-fatt li sar *mis-selling* minn naha tas-socjeta intimata irrispettivament minn kif marru dawn l-investimenti, xorta wahda jidher bic-car li id-decizjoni tas-socjeta intimata li jinvestu flus ir-rikorrenti fit-tlett prodotti , ARM, LM Australia Fund u SNS Bond kienet xorta decizjoni hazina u li taghha ghandha tinzamm responsabbli biss is-socjeta intimata;

Ksur tar-regoli fl-*Investment Services Rules for Investment Service Providers*.

Illi fir-regola 2.03 tal-*Investment Services Rules for Investment Service Providers Part BI*, tghid:

“Before providing an Investment Service, the Licence Holder shall classify the client or potential client to whom the service is to be offered as a Professional Client, Retail Client or an Eligible Counterparty in terms of the Glossary to these Rules and the following Rules.

Moreover, the Licence Holder shall notify new clients and existing clients which it has newly categorised, of their categorisation as a Retail Client, a Professional Client or Eligible Counterparty.”

Illi kif inghad iktar il-fuq, ir-rikorrenti ma' inghataw l-ebda informazzjoni mis-Socjeta Intimata u l-anqas qalulhom li qed isir gbir ta' informazzjoni fuqhom (*Client File Note*). Iktar minn hekk ir-rikorrenti ma' setghux

jindunaw li qed isir dan il-gbir ta' informazzjoni billi ma' kienux jafu jaqraw u jiktbu biex jifhmu ghalxiex iffirmaw;

Illi fuq parir legali ir-rikorrenti personalment talbu l-informazzjoni li ngabret fuqhom li turi kif kienu gew ikklassifikati mis-Socjeta Intimata u fuq struzzjonijiet diretti ta' Wallace Falzon is-Socjeta Intimata irrifjutat li tghaddi tali informazzjoni qabel ma' giet interpellata taghmel dan permezz ta' ittra mibghuta mill-avukat tar-rikorrenti (dokument anness u immarkat bhala DOK 9);

Illi wara li r-rikorrenti inghataw kopja ta' din l-informazzjoni irrizulta li l-informazzjoni iddikjarata hija skorretta (Dokumenti annessi u immarkati bhala DOK 10a, 10b, 10c, 10d u 10e rispettivament);

Illi ir-rikorrenti ma' kienux jafu li huma suppost qeghdin jigu kategorizzati mis-socjeta Intimata u wisq anqas kienu jafu illi huma suppost kellhom jigu infurmati kif gew kategorizzati mis-socjeta Intimata skond ir-*Regulation of Investment Services Rules for Investment Service Providers Part BI* u specifikament f'regola 2.03 tal-istess regoli;

Illi l-istess *Investment Services Rules for Investment Services Providers* f'regola numru 2.13 jghidu:

“ When providing investment advice or portfolio management services, the licence holder shall obtain the necessary information, in accordance with SLCs 2.16 to 2.20 and SLCs 2.22 to 2.24 regarding the client's or potential client's knowledge and experience in the investment field relevant to the specific type of product or service, his financial situation and his investment objectives so as to enable the licence Holder to recommend to or, in the case of portfolio management, to effect for the client or potential client, the investment services and instruments that are suitable for him”

u ghalhekk hawnhekk jidher bic-car li -Socjeta Intimata All Invest naqset minn dan l-obbligu ghax huma kienu jafu li ir-rikorrenti ma' kienux kapaci jifmhu l-portata tal-investimenti in kwistjoni u li ma' kellhomx il-kompetenza teknika ghal dan l-iskop;

Illi minkejja l-fatt li l-*Investment Services Rules for Investment Services Providers – Part BI: Standard Licence Conditions applicable to Service Providers*, mahruqa mill-Ministru responsabbli ghall-finanzi taht l-artikolu 12 tal-Kap 370 tal-ligijiet ta' Malta, f'regola 2.27 jistipulaw li:

“The licence holder shall provide appropriate information, in a comprehensible form to its clients or potential clients such that they are reasonably able to understand the nature and risks of the investment service to be provided by the licence holder and of the specific type of instrument that is being offered, and consequently to take investment decisions on an informed basis. This information may be provided in standardized format and should include details about:

- a) the licence holder and its services;*
- b) Instruments and proposed investment strategies. This should include appropriate guidance on and warnings of then risks associated with investments in those instruments or in respect of particular investment strategies;*
- c) execution venues;*
- d) costs and associated charges.”*

l-ebda materjal promotorju daqshekk dettaljat qatt ma nghata lir-rikorrenti u li kieku inghataw xorta ma setghux jifmhu l-informazzjoni li li kienet tkun qeghdha tinghata u dan is-Socjeta Intimata kienet tafu;

Illi l-istess *Investment Services Rules for Investment Service Providers – Part BI*, f'regola 2.01 jghidu illi:

*“When providing Investment services to clients, a licence holder **shall act honestly, fairly and professionally in accordance with the best interests***

of its clients and shall comply with the relevant provisions of the Act, the Regulations issued thereunder, these Rules as well as with other relevant legal and regulatory requirements, in particular those set out in the Prevention of Money laundering Act, 1994, and the Prevention of Financial Markets Abuse Act, 2005, and Regulations issued thereunder. The Licence Holder is also expected to take due account of any relevant Guidance Notes which may be issued by the MFSA or other relevant Body to assist the Licence Holder in complying with its legal and regulatory obligations”

U hawn jidher bic-car li is-socjeta intimata naqset milli issegwi l-istess regola kemm meta offriet prodotti li ma' kienux “suitable” u “appropriate” lir-rikorrenti u kemm meta investiet fil-prodotti li investiet fihom u dan kif ser jigi provat fil-mori tal-kawza;

Illi fl-4 ta' April 2013 ir-rikorrenti ircevew “pre-set letter” minghand All Invest (DOK 11) fejn fiha dawn tal-ahhar iddikjaraw illi minhabba ristrutturar fil-kumpanija huma ma' setghux ikomplu joffru is-servizzi taghhom lir-rikorrenti u talbuhom biex jawtorizzawhom li jkunu jistghu jitrasferixxu l-investimenti taghhom ghand socjeta ohra. Fl-ahhar paragrafu ta' din l-ittra huma talbu lir-rikorrenti sabiex jiffirmaw is-sottoskritta dikjarazzjoni:

“I/We hereby also confirm that we (ourselves and ALL Invest Company Ltd) are terminating our relationship and that there are no pending disputes whatsoever between us. All fees and dues have been settled in full and parties are mutually agreeing to release each other from all fiduciary duties towards each other and also from all forms of liability and damages, of whatever nature, towards each other, which may have arisen or which may arise, pursuant to their professional relationship, save for such liability arising from gross negligence, wilful misconduct or fraud. This limitation of liability is applicable for and to all persons involved with both parties including directors, employees, or consultants thereof.”

Illi din id-dikjarazzjoni turi bic-car l-intenzjoni malizzjuza tas-Socjeta Intimata biex tipprova tahrab mir-responsabbilita tal-izbalji li ghamlet u dan meta is-Socjeta Intimata kienet taf li din l-ittra intbghatet biex tigi iffirmata mir-rikorrenti li huma persuni li ma' jafux jiktbu u jaqraw;

Illi din hija prova cara kemm is-Socjeta Intimata ma' mxiety kif titlob regola 2.01 tal- *Investment Services Rules for Investment Service Providers – Part BI* fejn tghid “*When providing Investment services to clients, a licence holder shall act honestly, fairly and professionally in accordance with the best interests of its clients.....*”

Illi prova cara ohra illi s-socjeta intimata naqset mill-obbligi taghha bhala “*financial services provider*” hija li fis- ta' Gunju 2013 l-MFSA issosspendiet il-licenzja tas-Socjeta Intimata u waqqfitha milli tibqa topera bhala *Financial Service Provider* u dan wara li bhar-rikorrenti, diversi klijenti ohra tas-Socjeta Intimata ghamlu kwereli simili kontra is-Socjeta Intimata.

Illi l-MFSA ghamlet l-indagini taghha u sabet illi All Invest bieghet prodotti komplessi lil klijenti li ma' kienux ta' esperjenza, sabet ukoll li s-socjeta intimata mhux dejjem agixxiet fl-ahjar interess tal-klijenti taghha. Din id-decizjoni li tissospendi il-licenzja ittiehdet wara li l-Awtorita investigat diversi dokumenti tas-Socjeta Intimata stess (Kopja tal-istqarrija mahruga mill-MFSA, kopja tal-artiklu tal-gazzetta *Malta Today* datata 9 ta' Gunju 2013 u kopja tal-pagna tal-ahbarijiet Di-Ve bl-istess data annessi u immarkati bhala DOK 12 , DOK 13 u DOK 14 rispettivament);

Illi ghar-ragunijiet premessi l-agir tas-Socjeta Intimata huwa illegali u abbuziv u ghalhekk kellha issir din il-kawza odjerna.

Ghaldaqstant ghar-ragunijiet premessi ir-rikorrenti umilment jitolbu lil din l-Onorabbli Qorti joghghobha:

1) Tiddikjara illi s-Socjeta Intimata wettqet *mis-selling* fil-konfront tar-rikorrenti, naqset minn diversi dmirijiet u obbligi taghha bhala *Investment Services Provider*, fosthom li naqset milli taghti informazzjoni adegwata matul il-process ta' promozzjoni u bejgh tal-prodotti finanzjarji offruti lir-rikorrenti, li naqset mid-dmir li timxi b'mod onest, xieraq u professjonali u fl-ahjar interess tal-klijenti matul l-istess process, li bieghet prodotti kumplessi lill-persuni li ma' kellhomx l-gharfien adegwat u l-esperjenza necessarja biex jifhmu ir-riskji involuti;

2) Tiddikjara illi is-socjeta intimata inkludiet dikjarazzjonijiet allegatament maghmula mir-rikorrenti fil-*Client File Notes* hawn fuq riferiti minghajr ma' gibdet l-attenzjoni tal-istess rikorrenti u dan bl-intenzjoni illi tinganna lir-rikorrenti u sabiex tezimi lis-Socjeta Intimata mir-responsabbilita ghad-danni;

3) Tillikwida id-danni kollha sofferti mir-rikorrenti a kawza ta' dan l-agir abbuziv u illegali tas-Socjeta Intimata occorendo bil-hatra ta' periti nominandi;

4) Tikkundanna lis-socjeta intimata sabiex thallas lir-rikorrenti id-danni hekk likwidati.

Bl-ispejjez inkluz dawk tal-ittra gudizzjarja datata 5 ta' April 2013 u bl-imghaxijiet legali kontra s-Socjeta Intimata, li hija minn issa ngunta in subizzjoni.

Rat ir-**Risposta guramentata tas-socjeta` All Invest Company Limited** prezentata fl-24 ta' Lulju, 2013 u jinghad kif gej:

1. Illi preliminarjament, u minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra, l-attur Paul Debono (KI 234457(M)) irid jipprova illi martu Michelina Debono (ID 904546(M)) hija assenti minn Malta u fin-nuqqas ma jistax jipprocedi ghan-nom taghha bir-rizultat illi t-talbiet tal-atturi, jew

ta' min minnhom, ghandhom jigu michuda stante n-nuqqas tal-integrita' tal-gudizzju;

2. Illi preliminarjament ukoll, u minghajr pregudizzju għall-ecezzjonijiet l-oħra, t-talbiet tal-atturi in kwantu bbazati fuq responsabbilita' extra-kontrattwali jew akwiljana huma preskritti a tenur tal-artikolu 2153 tal-Kap. 16 tal-ligijiet ta' Malta;

3. Illi fil-mertu u minghajr pregudizzju għas-suespost, it-talba attriċi fil-konfront tas-soċjeta' konvevuta hija għal kollox infondata kemm fil-fatt u kemm fid-dritt in kwantu s-socjeta konvenuta mhux responsabbli għal ebda telf jew dannu li seta' gie soffert mill-atturi la minhabba 'mis-selling' u/jew parir hazin u lanqas minhabba qerq, negligenza, ksur ta' dmirijiet jew xi komportament iehor kif allegat fir-rikors promotur u għalhekk it-talbiet tal-atturi ghandhom jigu michuda;

4. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Bl-ispejjeż kontra l-atturi;

Rat l-atti tal-kawża;

Rat ir-rikors tal-atturi ipprezentat fl-24 ta' Novembru 2014 fejn permezz tiegħu talbu korrezzjoni fis-sens illi l-kliem "ghan-nom tiegħu u skont Prokura datata 11/05/2007 annessa u mmarkata bhala DOK 1, ghan-nom ta' martu Michelina Debono (K.I. 904546M)" jigu mhassra. Rat illi din it-talba giet milqugħa b'digriet tal-14 ta' Mejju 2015¹;

Rat in-nota tal-atturi fejn permezz tagħha huma iddikjaraw li l-attur Joseph Debono kien irċieva s-somma ta' sbatax-il elf, tlett mija u sitta u tmenin ewro u ħamsa u disgħin ċenteżmu (€17,386.95) bhala kumpens mill-

¹ Pagna 288 tal-process.

awtorità Ingliża FSCS mis-somma ta' għoxrin elf ewro (€20,000) li huwa investa fil-prodott ARM;²

Rat in-nota tal-atturi fejn permezz tagħha huma iddikjaraw li l-attur Paul Debono kien irċieva s-somma ta' tmient elef, seba' mija u tnax-il Ewro u sitta u ħamsin ċenteżmu (€8,712.56) bħala kumpens mill-awtorità Ingliża FSCS mis-somma ta' għaxart elf ewro (€10,000) li huwa investa fil-prodott ARM;³

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-atturi li giet ipprezentata fit-8 ta' Mejju 2020⁴ kif ukoll in-nota ta' sottomissjonijiet tal-socjetà konvenuta li giet ipprezentata fit-12 t' Awwissu 2020;

Rat il-verbal tal-udjenza tal-14 ta' Ottubru 2020;

Rat id-digriet tal-24 ta' Mejju, 2021 moghti mill-Qorti Civili (Sezzjoni tal-Kummerc) fil-proceduri ta' stralc tal-Kumpanija All Invest Co. Ltd.

Rat illi l-kawża thalliet għas-sentenza.

Ikkunsidrat;

L-Azzjoni Attrici.

Fis-sena 2009, Philip Borg, *financial advisor* mas-socjeta All Invest, ikkuntattja lil Paul Debono sabiex joffrilu prodotti finanzjarji. L-istess Debono thajjar jinvesti u għalhekk sar ftehim sabiex Borg imur id-dar ta' Paul Debono. Dan ta' l-ahhar kien qal lil huh Joseph Debono biex jattendi għal din il-laqgħa. L-atturi huma pensjonanti u ma jafux jiktbu u jaqraw. Ghalkemm huma wrew xewqa li jinvestu huma riedu investment sigur fejn il-kapital huwa garantit u r-ritorn minn tal-investment ma kienx

² Pagna 259 tal-process.

³ Pagna 276 tal-process.

⁴ Pagna 981 tal-process.

prijorità. Waqt din il-laqgħa saru xi mistoqsijiet dwar l-investment. Fit-22 ta' Mejju 2009, Paul Debono hallas ghaxart elef Ewro (€10,000) u Joseph Debono investa ghoxrin elf Ewro (€20,000) bil-hsieb li l-kapital investit kien garantit. Dawn il-flus gew investiti mis-socjeta konvenuta fil-prodott ARM Asset Backed Securities S.A. – ARM Assured Income Plan – 5 Yrs, b'imghax ta' sitta fil-mija (6%) pagabbli kull tlett xhur. L-atturi iffirraw xi dokumenti izda qatt ma inghataw kopja ta' dawn id-dokumenti. Għal dan l-investment l-atturi rcevev seba' pagamenti bl-ahhar wiehed mogħti fil-31 ta' Marzu 2011. Mill-atti jidher li l-atturi inghataw kumpens mill-awtorità kompetenti gewwa l-Ingilterra u dan kif ser jigi spjegat aktar 'l quddiem. F'Novembru 2010 id-Direttur tas-socjeta konvenuta Wallace Falzon mar għand l-attur Paul Debono wara li dan kien offrilm prodott gdid. Dan il-prodott kien LM Australian Managed Performance Fund- 3 yrs (minn issa 'l quddiem LMMPF) fejn l-imghax kien ta' tmienja fil-mija (8%) mħallas kull sena. Paul Debono investa ghaxart elef ewro (€10,000) filwaqt li Joseph Debono investa ghoxrin elf ewro (€20,000). L-atturi izda jishqu fir-rikors promotur li dan kien prodott li gie deskritt minn esperti finanzjari bhala *a high performance investment fund* li hu kompless u m'huwix adattat għal *retail clients* bħal ma huma l-atturi. Jghidu li Wallace Falzon kien zgwida lill-atturi meta qalilmom li dan kien investment sod u sigur aktar u aktar meta tnejn u sittin punt hamsa fil-mija (62.5%) tal-assi huma ikkoncentrati fuq *mortgage* fuq proprjeta' wahda. L-atturi jghidu li f'Gunju 2011 l-imghax mill-investment ARM ma waslux. Wara li kkuntatjaw lil Wallace Falzon dan kien assikurahom illi kien hemm xi problemi temporanji. F'Awwissu 2011 Wallace Falzon ikkuntattja lil Paul Debono fejn offrielu prodott u hajru sabiex jinvesti. Dan il-prodott kien SNS [sub-ordinate] Bond NV 2020 fil-Bank SNS Reaal li kien bank Olandiz. Paul Debono investa tletin elf, mija u erbgha u ghoxrin ewro (€30,124). L-atturi jghidu li "għal minn jifhem u għal min kellu edukazzjoni bizzejjed sabiex ifittex, seta' jkun jaf li fis-sena 2008 dan il-Bank diga kien talab *bail out* fl-ammont ta' €750,000,000 mill-Gvern Olandiz sabiex ikun jista' jkompli jopera. Fi Frar 2013 il-Gvern Olandiz iddecieda li jinnazzjonalizza l-Bank u wara dan il-pass Paul Debono tilef l-investment kollu. B'dan gie informat minn Wallace Falzon.

Din l-azzjoni giet ibbazata fuq *mis-selling* min-naha tas-socjetà konvenuta u dan ghalix l-atturi ma kienux klijenti li jifhmu fl-investimenti li huma qeghdin jinvestu fihom – investimenti li huma komplessi u riskjuzi. Apparti l-allegat fatt ukoll li l-atturi kienu taw struzzjonijiet sabiex il-prodott li jinvestu fih ikollu kapital garantit. In oltre l-atturi jinsistu li s-socjeta All Invest ghandha tinzamm responsabbli meta ddecidiet li tinvesti f'ARM, LMMPF u SNS Bond. L-atturi jilmentaw ukoll li huma ma inghataw l-ebda informazzjoni mis-socjeta konvenuta u lanqas qalulhom li qed isir gbir ta' informazzjoni fuqhom (*Client File Note*). Kien ghalhekk li talbu l-informazzjoni li ngabret fuqhom. Wara li inghata kopja ta' dan il-*file* irrizulta li l-informazzjoni kienet wahda skorretta.

Fl-4 t'April 2013 l-atturi ircewew *pre-set letter* minghand is-socjetà konvenuta fejn gew informati li minhabba ristrutturar tal-kumpanija, l-investimenti taghhom ser jigu amministrati minn kumpanija oħra u talbuhom jawtorizzawhom sabiex jittrasferixxu l-investimenti taghhom. F'Gunju 2013, l-MFSA issospendiet il-licenzja tas-socjetà konvenuta li waqqfitha milli tibqa' topera bhala fornitur tas-servizzi ta' investimenti. L-atturi jghidu li wara indagni li ghamlet is-socjetà MFSA irrizultalha illi s-socjeta konvenuta bieghet prodotti komplessi lill-klijenti li ma kinux ta' esperjenza u li mhux dejjem agixxiet fl-interess tal-klijenti taghha.

Id-Difiza tas-Socjeta' Konvenuta.

Is-socjetà konvenuta ghalkemm taqbel li saru diversi investimenti maghhom mill-atturi, tinnega l-akkuzi maghmula kontra taghha mill-atturi. Tghid li l-bejgh tal-investimenti ta' ARM u SNS saru fuq bazi ta' *promote and sell*. Fir-rigward ta' LMMPF sar l-investment fuq l-informazzjoni li s-socjeta inghatat mill-atturi stess u dan wara diskussjoni dwar il-portafol tal-atturi stess, is-sitwazzjoni finanzjarja taghhom u l-attitudni li ghandhom ghar-riskju li kellhom dak iz-zmien cioe attitudni ghar-riskju medju b'rati ta' imghax gholjin u ghalhekk m'huwix minnu li riedu prodott b'kapital garantit. Meta sar l-investment ta' ARM fl-2009,

dan kien investment li kellhom andament pozittiv u mhux meqjus b'riskju gholi. LMMPF kellu andament pozittiv meta sar u ma setghetx tanticipa li fl-2013 dan il-fond kien sejjer jitqiegħed fi stralc. Rigward l-investment SNS Bond NV 2020, is-socjetà konvenuta tghid li l-investment in kwistjoni ma kienx meqjus bhala investment b'riskju gholi u kien għadda wkoll *stress test* tal-Unjoni Ewropeja fl-2012 u “għalhekk anke f'dan il-kaz is-socjetà esponenti ma setghetx tobsor li dan il-bank seta jkollu diffikultajiet tali li eventwalment wasslu lill-Gvern Olandiz biex jespropja lill-istess bank. In oltre, l-attur Paul Debono kien ta' esperjenza sufficjenti biex ikun jaf li kwalunkwe investment għandu element ta' riskju inerenti fih.”⁵

Dwar l-allegat fatt li l-atturi ma jafux jaqraw u jiktbu, is-socjetà konvenuta tirribatti li hi qatt ma giet informata b'dan u qatt ma setghet tkun taf b'dan għaliex kienu iffirraw il-*File Notes* relattivi għall-investimenti li għamlu. Jirrizulta mill-atti wkoll li Paul Debono iffirma *Experienced Investor Declaration* u dan stante li għandu investimenti ma intermedjarji ohra foshom Calamatta Cuschieri. Abbazi ta' din id-dikjarazzjoni, gie dikjarat li Paul Debono kien għamel investimenti ta' certu portata fis-sentejn ta' qabel. Is-socjetà konvenuta tinsisti li rapprezentanti tagħha tkellmu mal-atturi, tawhom *brochures* kif ukoll informazzjoni fuq prodotti ohra illi għandhom livell ta' riskju aktar baxx. Apparti l-fatt ukoll li n-negozju gie konkluz wara diversi laqgħat. Jinsistu li l-atturi ddikjaraw bil-miktub li huma kienu qraw il-materjal promozzjonali u li l-valur tal-investment u d-dhul jista' jinbidel minn zmien għall-iehor u li huma jistghu ma jieħdux il-flus lura.

Ikkunsidrat;

Provi.

⁵ Pagna 98 tal-process.

L-attur Paul Debono, xhed li huwa rtira mix-xoghol fis-sena 1993. Halef ukoll li la hu u lanqas martu ma jafu jaqraw. Spjega li fis-sena 2009 ikkuntatjah certu Philip Borg sabiex ihajru f'xi prodotti finanzjarji. Jghid li huwa kien digà jaf lil dan Borg u dan peress li kien digà ghamel investment zghir lil mara tieghu mal-Middlesea, kif ukoll xi insurance lit-tifel tieghu. Jghid li meta dan ikkuntatjah dan kien qallu li ghandu prodott simili ghall-investment ta' martu. Jghid li l-investment ta' martu kien b'kapital garantit. Jghid ukoll li huwa kien minghalih li sejjer jinvesti ma' Middlesea. Wara li kien mar id-dar taghom u "wara hafna" sar jaf li dan Borg ma kienx ghadu jahdem ma' Middlesea izda kien qieghed jahdem mas-socjeta All Invest. Kompla jghid li huwa thajjar jinvesti xi haga ghaliex l-unika dhul li ghandu kienet il-penzjoni u peress li l-mara tieghu kienet marida, huwa kellu hafna spejjez. Jghid li jiftakar li kien qal lil huh Joseph Debono ikun prezenti waqt il-laqgha li kellha ssir d-dar tieghu ma' dan Borg. Jghid li huh ukoll ma jafx jikteb u jaqra. Jghid li meta ltaqghu d-dar tieghu, huma kienu infurmaw lil Philip Borg li huma ma kienux jafu jiktbu u jaqraw u "li kien kollu ghalxejn li joqghod jurina hafna karti u dokumenti fuq l-investment. Ahna ghednilu li ahna ridna ninvestu flus f'prodotti serji u li l-ammont li konna ha ninvestu jkun garantit. Ahna ridna illi anki jekk l-interessi jkunu baxxi, l-kapital li nkunu nvestejna jkun garantit u ma jonqosx."⁶ Jghid li Borg accertahom li l-flus kienu ser jigu investiti fi prodott sigur u fejn l-imghax kien ta' 6% pagabbli kull tlett xhur. Kien ghalhekk li fit-22 ta' Mejju 2009 hu investa ghaxart elef Ewro (€10,000) filwaqt li huh investa ghoxrin elf ewro (€20,000) u dan ghaliex kien mohhom mistrih li l-kapital li sejr in investu kien garantit. Jghid li wara saru jafu li l-investment ma kienx ma' Middlesea izda ma' All Invest fi prodott maghruf bhala ARM Asset Backed Securities S.A. – Arm Assured Income Plan – 5 YR. Jghid li wara saru jafu li dan il-prodott ma kienx sigur u l-kapital ma kienx garantit, fejn il-prodott kien kumplikat u mhux addattat ghal persuni bhalhom li ma kienux jifhmu. Ikompli jghid li dan sar jafu wara li bdew il-problemi, bdew jircievu ittri li ma fehmu x talbu parir ta' nies li kienu jifhmu. Debono jghid li huwa jiftakar li Borg

⁶ Pagna 244 tal-process.

kien staqsa xi mistoqsijiet lil u lil huh. Jghid li kien iffirma xi karti li kien qieghdlu quddiemu Borg, però ma kienx inghata kopja tad-dokumenti kollha li kien iffirma. Kien tahom ircevuta tal-flus li hallsu u xi dokumenti fuq il-prodott imma wara kienu rcevew kopja tal-kuntratt bil-posta. Minn dan l-investment ircevew seba' pagamenti, bl-ahhar hlas kien fil-31 ta' Marzu 2011. Jghid li huma hassew li kollox kien mixi tajjeb u ma ghaddilhomx hsieb li jiddubitaw lil Philip Borg. Ikompli jispjega hekk "Ghal habta tal-harifa tas-sena 2010, jìgifieri waqt li konna ghadna nircievu dawn l-interessi binti Caroline kienet qaltli li hi u zewgħa kienu investew xi sitt elef ewro ma' All Invest f'xi prodott gdid u ghalhekk ghamilt kuragg u cempilt biex nara x'inhu dan il-prodott. It-tifla semmietli lil Wallace Falzon u kont kellimtu u ftehimt li jigi d-dar biex jkellimna fuq dan il-prodott."⁷ Jghid li f'Novembru 2010 Falzon mar ghandu. Waqt din il-laqgha Debono kien qallu li dak li ried kien investment sod b'kapital garantit. Min-naha tieghu Falzon assigurahom li kien prodott sod u sigur. Ix-xhud ikompli jghid li però dan xejn ma kien minnu ghaliex wara sar jaf li l-investment kien kwazi esklussivament ibbazat fuq proprjetà meta s-suq tal-proprjetà madwar id-dinja kien sejjer hazin. Il-prodott kien LM Australian Managed Performance Fund – 3 yr. Ix-xhud jghid li l-esperti iddeskrivew dan il-prodott bhala prodott kompless u mhux adattat ghal investituri li m'humiex professjonali. Jinsisti li minn dan kollu huwa ma kien jaf xejn proprju ghaliex ma jafx jaqra u jikteb. Fuq parir ta' Falzon hu investa ghaxart elef ewro (€10,000) filwaqt li huh Joseph Debono investa ghoxrin elf Ewro (€20,000). Ix-xhud qal li dan Falzon kien qalilhom li dan il-prodott kien qisu investment gewwa bank tant kien sigur bid-differenza li l-imghax kien ta' 8% pagabbli kull sena. Ix-xhud ikompli jispjega li f'Gunju 2011 huma kellhom jircievu t-tmien pagament mill-ewwel investment izda baqghu ma rcevew xejn u meta kkuntatjaw lil Philip Borg dan kien assikurahom li kienet problema temporanja. Borg kien gharrafhom ukoll li huwa m'huwiex sejjer jibqa' jiehu hsieb dak il-prodott u li ghandhom jitkellmu ma' Wallace Falzon. Kull tant zmien Falzon kien jikkuntatjahom sabiex ihajjarhom jinvestu fi prodotti ohra, u waqt dawk it-

⁷ Pagna 245 tal-process.

telefonati, ix-xhud jghid, li huwa kien ifakkru dwar l-imghax tal-investment ARM. Jinsisti li Wallace Falzon kien jghidlu li dalwaqt jigi kollox ghan-normal u qatt ma qallu x'kien qieghed jigri. Jghid li peress li huwa ma jifhimx huwa kien halla f'idjeh – qatt ma hass li ghandu ghalfejn jiddubita lil Falzon. F'Awwissu 2011, Falzon ikkuntattja lil Debono ihajru fi prodott iehor, prodott li kien investa fih hu wkoll. Kien qallu li dan l-investment kien sigur, b'kapital garantit. Kien ghalhekk li huwa nvesta tletin elf, mija u erbgha u ghoxrin ewro (€30,124) fil-prodott bl-isem SNS Bond NV 2020 fil-Bank SNS Reaal. Huh Joseph Debono ma kienx investa. L-attur kompla jghid li wara li hargu l-problemi huwa sar jaf li dan il-bank kien digà talab ghall-ghajnuna finanzjarji mill-Gvern Olandiz u fejn dan tal-ahhar kien ghenu b'seba' mija u hamsin miljun ewro. Nonostante din l-ghajnuna l-bank ma rkuprax u l-Gvern Olandiz hadu f'idejh bil-konsegwenza li kull investment li sar fih gie mitluf. Paul Debono spjega li “is-sitwazzjoni prezenti hi li jien u hija gejna infurmati illi kien hemm skema l-Ingilterra li kienet ser taghti xi kumpens lil klijenti li kienu investew fl-ARM. Jien u hija applikajna u hija ha lura f'it inqas minn tmientax-il elf ewro mill-ghoxrin elf li kien investa fl-ARM. Jien ghalkemm applikajt ghadni ma hadt xejn mill-ghaxart elef li All Invest investewli fl-ARM.”⁸ Ix-xhud ghal darb'ohra jaghmilha cara li dak li riedu kien kapital garantit u l-ammont ta' interess ma kienx ta' importanza. Jghid li huwa sar jaf li hu u huh fid-dokumenti ta' informazzjoni gew imnizzla bhala investituri professjoni u li kienu jafu li huma meqjusin hekk ghax kien iffirmaw dokument f'dan is-sens. Però x-xhud jghid li huma ffirmaw fuq id-dokumenti li kienu jghidulhom jiffirmaw. Kopja ta' dawn id-dokumenti qatt ma inghataw u kien biss wara li kiteb l-avukat taghhom lis-socjeta' konvenuta li kisbu kopja ta' dawn id-dokumenti.

Fid-9 ta' Mejju 2016 l-attur Paul Debono xehed in kontro-ezami. Huwa spjega li qabel sar pensjonant huwa u huh kienu jahdmu ghal rashom fl-industrija tal-bini, fejn kienu jigu mqabbda minn xi hadd sabiex itellghu binja. Gieli mar it-tifel tieghu jghinhom izda impjegati qatt ma kellhom

⁸ Pagni 245 – 246 tal-process.

magghom. Rigward investimenti x-xhud jghid li huwa kellu xi bonds ma' Calamatta, bhala isem ma jafhomx izda jghid li huwa kellu flus investiti gewwa l-Brazil u l-Venezuela, però jghid li ma' Calamatta ma baqalu xejn. Jghid li gieli investa ma' Jesmond Mizzi u ma' dan ghandu dak li x-xhud qieghed isejhilhom qoffa ta' bonds u dan ghaliex mhux bond wiehed izda ma jafx x'jisimhom. Jghid ukoll li huwa ghandu xi shares mal-bank HSBC, u dan apparti s-savings account. Rigward proprjetà huwa jghid li l-unika proprjetà li ghandu hija d-dar residenzjali u l-garaxx u fejn tal-ahhar illum il-gurnata jintuza sabiex idahhal il-karozza izda meta kien jahdem kien juzah sabiex idahhal it-trakk. Jghid li fuq il-garaxx huwa kien bena post, izda kien bieghu gebel u saqaf. Dwar il-flus li huwa rcieva fir-rigward ta' ARM huwa jikkonferma li l-flus ircevihom minn barra. Ghal mistoqsija jekk kellux investment ma' Middlesea qabel ma' investa f'ARM, ix-xhud jghid li l-mara tieghu kellha investment ma' Middlesea, liema ghalqu u fejn il-kapital kien garantit u hadet kollox lura. Rigward it-taxxa x-xhud jghid li huwa dejjem ta struzzjonijiet sabiex it-taxxa tinqatgha mill-ewwel u kien jaghmel hekk sabiex ikollu mohhu mistrieh. Ghall-mistoqsija jekk kienx jircievi kull sitt xhur minghand All Invest Co Ltd karta li turi l-investment li ghandu gewwa LMMPF u kemm jiswa dan l-investment, ix-xhud jghid li huwa qatt ma rceviha din il-karta. Meta gie mistoqsi l-istess mistoqsija ghall-investment ma' ARM, ix-xhud ma kienx jaf jghid, li jaf huwa li kien jircievi l-imghax. Ix-xhud ikompli jghid li huwa kien minghalih li meta ghamel dawn l-investimenti, huwa kien qieghed jinvesti ma' Middlesea, izda meta mar Philip Borg sabiex jinformah li ser jieqfu l-pagamenti ta' ARM huwa dak il-hin sar jaf li dan l-investment u LMMPF kienu saru ma' All Invest Co. Ltd. Dwar rendikont, ix-xhud jghid li minn ghand All Invest qatt ma rcieva, izda jghid li kien jircievi rendikont minn ghand Jesmond Mizzi. Jghid li huwa qatt ma hass il-htiega li jitlob rendikont lil All Invest ghaliex la kien jara kollox ghaddej harir kien ihalli f'idejhom. In kontro-ezami tas-6 ta' Lulju 2016 ix-xhud qal li huwa kien jigbor il-karti ta' kif qed imur l-investment meta kien ikun ghand Calamatta. Ix-xhud jghid li huwa kien jaghraf il-karti billi jqabbilhom ma' ta' qabel, inkluz il-karta ta' Middlesea. Jinsisti li lil All Invest kien qalilhom li huwa ried kapital garantit.

In ri-ezami huwa insista li l-fornitur tas-servizzi ta' investment dejjem qalilhom li ried kapital garantit.

L-attur **Joseph Debono** pprezenta affidavit fejn permezz tieghu qieghed jikkonferma dak li intqal minn huh fl-affidavit tieghu.

Joseph Debono xehed in kontro-ezami fl-1 ta' Frar 2017. Jghid li hu u huh l-attur Paul Debono qatt ma xtraw post bejniethom, waqqawh, bnewh u regghu bieghuh. Dwar l-investimenti li huwa ghandu huwa jghid li ghandu barra minn Malta, fosthom il-Brazil u l-Argentina li tagghom dejjem ha l-kapital lura. Jghid li huwa mar ghand Calamatta sabiex ghamel dan l-investment, però ma jiftakarx meta mar ezatt izda x-xhud jghid li ilu hafna. Jiftakar zgur li kien qabel ma investa ma' All Invest Co. Ltd. Bhala investment jghid li milli jiftakar kienu bonds, però m'huwiex cert. Jghid li min kellmu minn Calamatta Cuschieri ma kienx qallu li hemm riskju li jitlef l-flus li jinvesti, jghid li kieku qallu hekk ma kienx jinvesti. Ix-xhud meta gie mistoqsi jekk kienx jircievi rendikont kull sitt xhur ta' kif ghaddej l-investment, ix-xhud jghid li huwa kien jircievi l-imghax imma ma jiftakarx jekk kienx jircievi r-rendikont. Jghid li huwa ma jafx jikteb u jaqra u meta jircievi xi haga huwa juriha lil xi hadd li jaf, però ma jiftakarx jekk qattx wera xi ittri ta' All Invest lil xi hadd. Jikkonferma li huwa kien informa lil Wallace Falzon sabiex it-taxxa tinqatgha mill-ewwel. Meta gie mistoqsi jekk talabx spjegazzjoni ghal dak li kien qieghed jiffirma, x-xhud jghid li le ma talabx spjegazzjoni. Ix-xhud jikkonferma li huwa kien ircieva hlas minn barra fir-rigward tal-investment ARM. Jghid li huwa ma rceviex l-ammont kollu li kien investa u dan ghaliex kienu naqsu minnu l-ammont ta' imghax li kien diga ha.

Permezz t'affidavit xehed **Frederick Agius**, prodott mill-atturi, klijent iehor tas-socjeta konvenuta. Jispjega li fis-sena 2000 huwa flimkien ma' martu kellhom investment mal-Middlesea li kien jismu Fidelity Technology Fund. Fis-sena 2010 kien gie informat minn Middlesea li min kien qieghed jiehu hsieb l-investment mhux ser jibqa' hemm u li l-

investment ma kienx sejjer tajjeb. Kien gie informat ukoll li dan l-investment ser jiehu hsiebu Wallace Falzon mis-socjeta All Invest. Meta Agius ikkuntattja lil Falzon, dan tal-ahhar mar id-dar tal-ewwel. Waqt dik il-laqgha Falzon kien informah li l-investment kien sejjer hazin u li ser jirkupra madwar tlett elef ewro (€3,000). Qallu wkoll li dawk il-flus setghu jigu investiti fi prodott iehor izda l-ammont minimu li jista' jigi investit kien ta' €5,000 liema investment kien sigur. Agius spjega li huwa kien informa lil Wallace Falzon li huwa ma tantx kien jifhem fis-servizzi finanzjarji u ghalhekk ma riedx riskju u kien ghalhekk li talbu investment b'kapital garantit. Ix-xhud kompli jghid li f'Novembru 2010 huwa investas-somma ta' sitt elef, mija u disghin ewro (€6,190) u wara li rcieva xi karti huwa kien ra li din is-somma giet investitha fil-prodott LM Australian Performnce Fund – 3 yrs. Ghal dan l-investment huwa ha imghax ta' sentejn. Jghid li f'April 2013 huwa rcieva telefonata minghand All Invest fejn infurmawh li l-agent f'Malta ghal prodott LMMPF kienet ser tkun is-socjeta MFSP u li ghalhekk All Invest riedet tghaddi d-dokumentazzjoni tal-investment lill-imsemmija kumpanija – ftit jiem wara rcieva formola sabiex jiffirmaha u dan sabiex jikkonferma li huwa jaqbel li l-investment tieghu tkompli tiehu hsiebu MFSP. Ix-xhud jinsisti li All Invest qatt ma qalulu li l-investment kien sejjer hazin. Kien biss meta tkellem ma' Matthew Pace mis-socjeta MFSP fejn huwa sar jaf li l-investment kien sejjer hazin u li l-imghaxijiet huma mizmuma. Il-formola fuq imsemmija huwa ma kienx iffirmaha izda kien ghamel ilment mar-regolatur MFSA. Agius jghid ukoll li huwa qatt ma rcieva minn ghand All Invest xi kopja ta' dokument li juru kif huwa kien gie kategorizzat minnhom “u meta saret jien ma kontx naf li qed issir ghalkemm hemm il-firma tieghi fl-ahhar tad-dokument. Jien nista nghid li dak id-dokument (*Client Fact File*) qatt ma kont rajtu shih kif inhu u qatt ma gejt mistoqsi dawk il-mistoqsijiet li hemm fuqu. Wallace Falzon qatt ma spjegali dan id-dokument jew qalli kif qed jikklassifika lili u lil marti.”⁹ Wara li nqalghu l-problemi jghid li huwa ha parir legali u kien talab permezz ta' ittra sabiex jikseb kopja tal-informazzjoni li kienet ingabret fuqu. Jghid li minn dawn id-dokument juru

⁹ Pagna 235 tal-process.

affarijiet li xejn m'huma korretti, fosthom li huwa kien gie klassifikat bhala investitur ta' esperjenza, illi l-investment kien jammonta ghal inqas minn 1% tal-proprjeta' tal-portfolio kollu tagghom u cioe All Invest kienet indikat li l-assi tagghom jammontaw ghall aktar minn sitt mija u ghaxart elef Ewro (€610,000) meta dan m'huwiex minnu. Jghid li f'April 2013 huwa kien ircieva ittra minn ghand ALL Invest fejn fiha kien hemm informazzjoni li All Invest m'hijiex sejra tkompli tiehu hsieb il-prodott li kien investa fih u sabiex jiffirma l-formola annessa li biha jaccetta li l-investment tieghu tibda tiehu hsiebu kumpanija ohra. Ikompli jghid li fl-ahhar paragrafu ta' din l-ittra kien hemm dikjarazzjoni sabiex is-socjeta konvenuta tigi mehlusa minnhu minn kull responsabbiltà u sabiex jiddikjara li ma kellu l-ebda *claim* jew problema fil-konfront tagghom. Inltre intalab ukoll jiddikjara li ma kien ser jaghmel l-ebda kwerele kontra s-socjeta konvenuta la fil-prezent u lanqas fil-futur. Kif inghad aktar 'l fuq, wara li tkellem mal-MFSA huwa ma ffirmahiex.

Waqt is-seduta tat-23 t'Ottubru 2014 xehdet **Dr. Michelle Mizzi Buontempo**, impjegata mal-MFSA fil-kwalita' tagha ta' Deputy Director, Securities and Market Supervision Unit. Tispjega li din it-taqsimu taghmel supervizzjonijiet fuq *investment services license holders* bhal m'hi All Invest. Spjegat li fis-sena 2009 kien gie nnotat li kien qieghed isir reklamar "aggressiv ta' prodotti"¹⁰ li ma kinux addattati ghal kull tip ta' investitur. Kien ghalhekk li fi Frar 2009, MFSA kienet bghatet cirkulari lil kull *license holder* inkluz ghalhekk lil All Invest fejn fakkrithom bl-obbligi tagghom inkluz li prodotti kumplessi m'humiex addattati ghal kull tip ta' investitur u li ghandu jsir dak li jissejjah *appropriateness and suitability*. Spjegat li kienet ittiehdet decizjoni li ssir spezzjoni fil-files tal-kumpanija All Invest bhala kumpanija li kienet qieghda tbiegh dawn il-prodotti. L-ewwel zjara saret f'Ottubru 2010 minn ufficcjali ohra tal-MFSA li irrappurtaw lix-xhud. Minn dan l-istharrig li ghamlu fuq kampjun ta' *client files* tghid li sabu li hamsa u sebghin fil-mija minnhom kienu gew

¹⁰ Pagna 256A tal-process.

mibjugha prodott msejjah ARM izda dan il-prodott ma kienx addattat ghalihom. Ix-xhud tghid li apparti dan kollu, dan il-prodott inhareg minn kumpanija stabbilita fil-Lussemburgu u fejn ir-regolatur ta' Lussemburgu kienet ghamlitha cara li hemm bzonn licenzja ghall-attività li kienet qieghda taghmel. Tghid li dik il-kumpanija ppruvat tbiddel id-domicilju taghha f'gurisdizzjoni ohra. Ix-xhud spjegat li nonostante li kien hemm din l-incertezza kollha, All Invest kompliet tbiegh dan il-prodott u dan kien ta' inkwiet ghalihom. Kien ghalhekk li wara li giet fi tmiema z-zjara kienu kitbilhom ittra, proprju fis-27 t'Ottubru 2010, sabiex iwaqqfu jbieghu dak il-prodott. Ix-xhud kompliet tispjega li wara li saret iz-zjara kienu baqghu f'kuntatt ma' All Invest sabiex jinfurmawhom ta' x'kienu sabu u sabiex All Invest taghti l-hsibijiet taghha dwar dak li kien instab. Ix-xhud qalet li waqt l-investigazzjonijiet skoprew li s-socjeta' All Invest kienet qieghda tircievi *commission* sostanzjali ghall-bejgh ta' dan il-prodott. Tghid li sabiex socjeta' tircievi *commission* din trid tkun fl-interess tal-klijent però qalet li din il-*commission* ma kinitx fl-interess tal-klijenti u dan proprju ghaliex aktar ma kien ikun bejgh aktar kienet tircievi *commission*. Ix-xhud qalet li kien hemm aktar minn elf klijent li kellhom investment f'dan il-prodott, prodott kumpless u li l-kumpanija li harget dan il-prodott gewwa l-Lussemburgu kienet minghajr licenzja u fejn il-maggoranzja ta' dawn il-klijenti ma kellhomx jinbieghilhom dan il-prodott. Ix-xhud qalet li fis-16 t'April 2013 kienu rcevev ittra minghand All Invest liema ittra kienet datata f'Marzu, u cioe wara li din il-kumpanija giet infurmata li ser tigi sanzjonata, fejn kienu baghtu jinfurmawhom li ser icedu l-licenzja. Ix-xhud qalet li t-talba sabiex il-licenzja tigi ceduta ma setatx tigi milqugha u dan ghal diversi ragunijiet, fosthom li "dan kien qieghed iżomm l-investment tal-klijent *on a nomine basis* allura ma jistax jabbanduna l-klijenti hekk. Apparti hekk wahda mill-kondizzjonijiet li kellu jissodisfa biex jirrinunzja ghall-licenzja kienet li jikkonferma li m'ghandux pending litigation; li konna nafu li kien hemm, il-Consumer Affairs Unit tal-MFSA kellu dak iz-zmien over 80 complaints u nahseb z'diedu sadanitatant [...]”¹¹. Qalet li s-*Supervisory Council* gie informat b'dak li kienu sabu u fis-6 ta'

¹¹ Pagna 256D tal-process.

Gunju 2013 intbaghtet ittra tinforma lis-socjeta konvenuta li ser tissospendilha l-licenzja taghha u rabet il-kumpanija b'numru ta' kundizzjonijiet inkluz li jrid isir dak li jissejjah l-*orderly transfer of business* lil kumpanija ohra licenzjata.¹² Ix-xhud qalet li kien hemm iktar minn hmistax-il miljun Ewro investiti fil-prodott ARM u dan mis-socjeta konvenuta wehidha, apparti li kien hemm kumpaniji ohra li bieghu dak il-prodott. Dan l-investment bhalissa qieghed *provisional administratorship* gewwa l-Ingilterra. Ix-xhud taghmel referenza wkoll ghall-investment bl-isem LMMPF, fejn il-prospett ta' dan l-investment kien addattat biss ghal investituri professjonali u li kellhom certu gid. Dan l-investment jigi amministrat gewwa l-Awstralja u s-socjeta konvenuta wehidha investit hames punta erbgha miljun Ewro tal-flus tal-Maltin. Ix-xhud tirreferi wkoll ghall-investment SNS Bank, bank Olandiz li gie nazzjonalizzat u li l-Gvern Olandiz qal li l-investituri mhu ha jtihom l-ebda kumpens. Ghal mistoqsija tal-Qorti jekk inghatax xi kumpens, ix-xhud spjegat li meta huma staqsew lil All Invest x'azzjoni ta' rimedju ha jiehd, tghid li huma kienu infurmawhom li huma ma hadu l-ebda zball u ghalhekk ma kienu ser jaghtu l-ebda rimedju. Spjegat ukoll li f'kull Stat Membru tal-Unjoni Ewropeja hemm dak li jissejjah Investor Compensation Scheme. Malta ghandha din l-iskema fejn taghti kumpens meta jigu sodisfatti numru ta' kriterji inkluz meta jkun hemm frodi. F'dan il-kaz tghid li ma kienu sabu l-ebda frodi u ghalhekk l-iskema ta' kumpens ta' Malta ma kinitx tapplika f'dawn ic-cirkostanzi proprju ghax l-iskema ta' Malta ma tkomprax *mis-selling*. Ix-xhud izda qalet li s-sena li ghaddiet huma gew informata li l-Awtorità kompetenti gewwa l-Ingilterra kienu qeghdin iharsu lejn il-possibilità li jikkumpensaw lil dawk li investew f'ARM anke jekk kien hemm *mis-selling*. Ix-xhud tghid li eventwalment huma gew informati li l-Awtorità kompetenti Ingliza kienet ser tikkumpensa lill-investituri Maltin. Din l-informazzjoni ghaddiet lill-investituri li kienu jafu bihom kif ukoll ghamlu komunikazzjoni fuq il-midja. Ix-xhud spjegat li l-iskema ma taghtix kumpens tal-investment kollu izda hemm *capping* sa' hamsin elf Sterlina (£50,000), ekwivalenti ghal sittin elf ewro (€60,000). Min-naha

¹² Kopja tal-ittra tinstab f'pagna 256N tal-process.

taghha x-xhud izda ma tistax tikkonferma jekk kienx hemm Maltin li bbenefikaw minn din l-iskema proprju ghaliex l-informazzjoni li tinghata lilhom mill-awtorità Ingliza huwa l-ammont li thallas izda mhux id-dettalji lil min. Ix-xhud regghet giet mistoqsija specifkament dwar l-investimenti u hija spejgat li :-

“Min-naha taghna kemm l-ARM u kemm l-LM kienu gew ikkonsidrati bhala complex. L-SNS allura tfisser li jistghu jigu mibjughin biss lin-nies li ghandhom l-esperjenza u *n-knowledge* necessarja biex jifhmu r-riskji u dik li tigi *assessed* fil-prattika tfisser li jekk int l-ewwel darba li ha tinvesti ma tmurx tinvesti f’investment kumpless, tinvesti f’investment inqas riskjuż u inqas difficli biex tifhem. Allura inti suppost biex tissodisfa l-kriterju ta’ *l-experience* biex tinvesti f’prodott kumpless irid ikollok investimenti f’prodotti simili u f’dan il-kaz mill-*findings* taghna hafna minn dawn il-klijenti *l-files* li ahna rajna kien jew ikollhom *insurance policies* li lanqas huwa a *financial instrument*, jigifieri mhux relevanti ghall-esperjenza, jew *shares* u *shares* per ezempju li huma *listed* m’humieq meqjusin li huma *complex*, jigifieri ma kellhomx dik l-esperjenza biex jifhmu r-riskji ta’ dan il-prodott ghax dan kien *asset back security*.”¹³

Bil-kelma *knowledge* ix-xhud spejgat li hija trid tfisser l-livell t’edukazzjoni tal-persuna u t-tranzazzjonijiet li jsiru fi prodotti li jkunu saru qabel. Ix-xhud tghid ukoll li jekk persuna hijiex illiterata wkoll trid tigi kkunsidrata.

Fir-rigward tal-*commission* li hadet is-socjetà konvenuta, ix-xhud ma tistax tghid fejn marru ghax m’ghandhiex dik l-informazzjoni, però hi osservat li waqt li kien ghadu fil-pussess tal-licenzja, Wallace Falzon, id-Direttur tas-socjetà konvenuta, beda jaghlaq il-kontijiet tal-klijenti, u beda jiehu passi ohra bhal per ezampju ghamel is-separazzjoni tal-kommunjoni

¹³ Pagna 256I tal-process.

tal-akkwisti, ghadda xi proprjetà lit-tfal tieghu, kif ukoll emancipa wiehed mit-tfal sabiex ikun jista' jghaddilu proprjetà.

Dr. Mizzi Buontempo telghet tixhed in kontro-ezami fil-11 t'April 2018. Ikkonfermat li x-xhieda taghha ma kinitx specifika fuq l-atturi izda kienet wahda generali. Hija tikkonferma wkoll li l-unit li tahdem fih jinvestigaw l-operat tal-fornituri tas-servizzi ta' investimenti u mhux ta' persuni partikolari. Tikkonferma wkoll li c-cirkolari li nharget mill-MFSA ma kinitx tirreferi ghal SNS u LMMPF izda kinet tirreferi ghal prodotti komplessi b'mod generali izda li kien japplika ghal kwalunkwe prodott li kien kumpless bhal ma kien l-LMMPF. Ix-xhud tghid li mill-analizi li sar minn MFSA jirrizulta li kemm ARM kif ukoll LMMPF huma prodotti kumplessi. Rigward il-kumpens li inghataw uhud mill-investituri inkluz dawk Maltin, ix-xhud tghid li dan il-kumpens inghata ghaliex l-Awtorità kompetenti gewwa l-Ingilterra iddeterminat li l-entita responsabbli, Catalyst, harget *marketing communication* qarrieqa. Ghall-mistoqsija jekk Catalyst kinitx zgwidat lil "kull min kellu x'jaqsam mal-prodott" li kien qieghed jinbiegh mis-socjeta konvenuta x-xhud spjegat hekk: "Iva, ahna l-investigazzjoni taghna, lokalment imma ma kienx fuq il-*marketing communication* kien fuq l-*investment* ferm bhalma kienet, bhalma hi ghax ghadha bil-licenzja sospiza, All Invest kellha obbligu qabel tbigh il-prodotti, taghmel hi, id-*due diligence* taghha u tara hi il-prodotti li qed tbiegh huma idonji ghal *needs* tal-klijent taghha, jigifieri ahna fil-fatt, meta tara anki in-*notices* taghna u anki id-*desicion notices* taghna, l-ahhar decizjoni li hadna, hemm, hemm il-bazi fuq xiex hadna azzjoni regulatorja ta' All Invest u qed nghidu li *they breached certi standard license conditions* [...] per ezempju, qabel ma tbiegh certu prodotti jrid isir certu *assessments* tal-*appropriateness* u *suitability* li ahna fil-fehma taghna irrespettivament fuq il-*marketing communication* li kien hemm tal-Catalyst kellu jaghmlu All Invest. Ghax All Invest kien qed jaghmel dak li jissejjah l-*investment service* mhux Catalyst."¹⁴ Ix-xhud tinsisti li hawnhekk wiehed qieghed jitkellem fuq assessjar li kellu jsir sabiex jigi

¹⁴ Pagna 789tal-process.

stabbilit li prodott huwa xieraq għall-bzonnijiet tal-klijent u li r-riklamar m'għandu x'jaqsam xejn. Ix-xhud tghid li l-fornituri tas-servizzi ta' investimenti għandhom licenzja proprju sabiex jagħmlu ricerka tagħhom u mhux joqgħodu biss fuq dak li jigi reklamat. Ix-xhud tghid li l-azzjoni sabiex il-licenzja tigi sospiza ma ttihditx għaliex is-socjetà konvenuta kienet sejra c-cedi l-licenzja tagħha tant li MFSA kienet ilha tikkorrispondi mas-socjetà konvenuta mill-2010 ferm qabel it-turija tal-intenzjoni li kellha s-socjetà konvenuta. Tghid ukoll li tant dan huwa l-kaz li l-ittra sabiex jinformat li ser jittiehdu passi regolatorju ferm qabel ma bghatet l-ittra tagħha s-socjetà konvenuta tinforma lil MFSA li sejra c-cedi l-licenzja tagħha. Meta giet mistoqsija dwar jekk l-MFSA indagatx x'kienet ir-raguni li saret is-separazzjoni tal-beni min-naha ta' Wallace Falzon, ix-xhud tghid li le, tghid li però din it-tattika kienet wahda suspettuza għaliex kienet saret wara li Wallace Falzon gie informat li l-MFSA kienet sejra tiehu azzjoni regolatorja kontra s-socjetà All Invest. Dwar assi u flejjes tas-socjetà konvenuta, ix-xhud tghid li dak li sabu kien li l-*commission* li kienet qiegħda d-dahhal is-socjetà konvenuta ma kinux qegħdin jitnizzlu kollha fir-*returns*. Dwar dan l-ahhar punt ix-xhud tghid li hija ma komplietx issegwi x'kien gara u x'kienet ir-raguni tad-diskrepanza.

Fil-15 ta' Dicembru 2014 xehed **Wallace Falzon** in subizzjoni. Huwa jikkonferma li qabel ma jinghata parir jew isir investiment lil xi klijent huwa marbut li jsir jaf lill-klijent, x'inhu, x'kien jagħmel, x'jahdem, x'livell t'edukazzjoni għandu, ecc. Ix-xhud jaqbel ukoll li huwa kien jaf li Paul Debono u Joseph Debono kienu bennejja, li ma kellhomx edukazzjoni għolja u li ma jafux jiktbu u jaqraw. Dwar x'tip ta' investiment, l-atturi kienu talbu, ix-xhud ma jiftakarx ezatt, li jiftakar izda huwa li "kien qalli li huwa klijent¹⁵ ukoll ta' Calamatta u Cuschieri. Illi jinvestu hafna *on complex and high risk products*. Meta kont tajtu l-SNS ried xi haga aktar konservattiva u fil-fatt offretlu l-bond SNS u jekk niftakar sew il-Lloyds. Lloyds bond li dak ha l-flus tiegħu. SNS unfortunately il-Gvern Olandiz għamel il-gustizzja fuqu li *it was the first time ever*. Li kien *a retail*

¹⁵ Ma giex precizat fuq liema mill-atturi x-xhud qiegħed jitkellem.

bond.”¹⁶ Fuq domanda jekk huwa kienx staqsa lill-atturi jekk kinux jafu jiktbu u jaqraw, l-ewwel irrisponda irrelevanti imbaghad meta l-Qorti regghet staqsit l-istess mistoqsija, ix-xhud irrisponda li ma staqsihomx. Dwar il-prodotti li kien talab Paul Debono, ix-xhud jghid li mid-dokument bit-titolu *Experienced Investor Declaration* li tinstab f’pagna 105 tal-process, huwa kien iddikjara li ghandu investimenti ma’ Calamatta Brokers u ohrajn u li qieghed ifittex investment b’riskju gholi. Qal li huwa ra li LMMPF kien investment tajjeb ghal Paul Debono.

Xehed **Paul Bonello**, *accountant u investment manager*. Jghid li huwa gie imqabbad mill-atturi sabiex ihejji rapport dwar l-aspetti teknici tal-investimenti mertu tal-kawza (kopja tar-rapport gie ipprezentat). Jghid li r-rapport hejjih wara li ltaqa mal-atturi, kif ukoll ikkonsulta l-evidenza li kienet giet ipprezentata fil-kawza kif ukoll dokumenti tal-MFSA li qeghdin fid-dominju pubbliku. Jikkonferma li lil Wallace Falzon huwa ma kellmux, lanqas ma kellem lil xi hadd mill-kumpanija All Invest. Huwa jghaddi sabiex jispjega it-tipi differenti ta’ mandati li service provider licenzjat jista jinghata. Huwa jghid li hemm tlieta:

“Dak ta’ execution only, li hija intenzjonata illi meta investitur huwa ta’ esperjenza jaf tajjeb xoghlu, ghandu esperjenza u gharfien fl-investimenti, illi jidhirlu li m’ghandu bzonn l-ebda parir imur ghand service provider u jghidlu “jiena dawn nixtieq nixtri. Nuzak biss bhala intermedjarju”. Jezisti mbghad mandat illi dana gie concocted hawn Malta biss. M’ghandu l-ebda counter-part tieghu fl-ebda pajjiz iehor tad-dinja li jiena naf. Definitivament mhux fil-pajjizi tal-OECD li jissegghja promote and sell fejn dan huwa execution only pero’ fl-istess hin tista’ tippromwovi l-prodott, jigifieri tista’ ccempel lil klijent, tista’ tghidlu jiena dawn huma l-features tal-dana, tkellmu fuqu, pero’ din is-sitwazzjoni li jien qatt ma fhimtha tipprezuma, tipprezuma illi dak li jkun ma hax parir. Umbghad tezisti t-tielet servizz illi huwa l-advisory fejn kjarament inti qed taghti parir. M’intix qed jigifieri tassumi

¹⁶ Pagna 261F tal-process.

responsabbilita' ghal dak l-investment bil-fors se jkun tajjeb jew mhux se jfalli imma tfisser li int ezercitajt is-sengha tieghek u taf li huwa adattat ghal klijent tieghek skont l-oggettivi tieghu, skont ir-riskju tieghu, skont l-gharfien li ghandu tas-suggett. [...] Issa meta ikun execution only u l-prodotti ma jkunux dak li jissejjah kumplessi u prodotti mhux kumplessi u prodotti kumplessi ma nistghux naqbdun tuhom ahna l-meaning li rridu. Il-MIFID hu spjegazzjonijiet minn organi tal-European Union jispjegaw bl-iktar mod specifiku u dettaljat x'inhom complex u x'm'huwiex non complex. Jista' wiehed jaqbel magghom, wiehed ma jaqbilx, pero' l-ligi taqbel jew ma taqbilx trid tosservaha. Mela x'inhom complex u x'm'huwiex non complex is well defined b'dokumenti ufficjali [...] The more pero' li tmur fuq il-kumpless, l-ISP huwa obligat illi jsir, jaf lill-klijent u jsir jafu c-cirkostanzi personali tieghu irid jidhol f'kollox. Trid tkun taf allura meta tweled, l-eta' tieghu, fejn mar skola, tghallimx Malti, tghallimx bl-Ingiliz, jekk jafx jikteb, x'gharfien kellu fl-investimenti, xi transaccions ghamlu, x'ghamel fid-diversi tipi, jekk jahdimx, jekk huwiex self employed, jekk hux mizzewweg, meta ser tasal il-pensjoni, jekk kemm-il darba ghandu tfal dipendenti fuqu, jekk ghandux mard, x'commitments ghandu, jekk ghandux loan repayments. Dan huwa kollu materjali biex inti wara tista' tkun taf jekk dak il-prodott huwiex appropriate u affarijiet simili tistaqsi biex meta tkun qed taghti servizz ta' advisory Issa din hija mandatorja bil-ligi. San-1995 kienet best practice. Minn '95 saret mandatorja l-ewwel bl-investment services rules" hawn Malta umbghad fin-'97 dahlet il-MIFID [...]¹⁷

Ix-xhieda ta' Paul Bonello tkomplet fis-7 ta' Lulju 2015. F'din ix-xhieda huwa spjega li fir-rigward tal-atturi huwa ltaqa magghom darbtejn sabiex isir jaf c-cirkostanzi personali tagghom u stabbilixxa li kienu pensjonanti, attendew l-iskola obligatorja jigifieri sa erbatax-il sena izda ma taghlmux jiktbu u ma taghlmux l-Ingiliz u li l-impjeg tagghom kien xoghol tas-sengha. Fir-rigward tal-investimenti li l-atturi kellhom huwa spjega li minn

¹⁷ Pagni 280 – 282 tal-process.

dak li rrizultalu, l-atturi ma kellhomx relazzjoni kuntrattwali ma' (a) Michael Grech Financial Services Limited, (b) FSP Financial Management Limited jew (c) ma' Spartassa Bank, izda kellhom transazzjonijiet ma' (a) Calamatta Cuschieri & Co u (b) ma' Jesmond Financial Services Limited. Jghid li l-bonds li ghandhom kienu bonds ordinarji, uhud minnhom tal-Gvern u ghalhekk xejn minn dawn l-investimenti ma kien kumpless u lanqas ma kienu rcevew servizz ta' *promote and sell* minghand dawk il-kumpaniji finanazarji. Fir-rigward tal-investment mertu tal-kawza, huwa spjega li (a) l-investment ARM Asset Backed Securities S.A kien inbiegh a bazi ta' *promote and sell*, (b) fil-kaz ta' LLMPF inbiegh a bazi ta' *advisory* u (c) SNS subordinated bond kien inxtara minn Paul Debono a bazi ta' *promote and sell*. Huwa però zied jghid li "kien jirrizultali car li l-impressjoni taghhom kienet dejjem illi kull ma ghamlu, ghamluh fuq suggeriment u parir de facto biex nikkontadistingwi mill-aspett formali fil-kaz tat-tliet investimenti dejjem a bazi ta' pariri li rcevew kif del resto kienu rcevew bhala servizz minghand Calamatta Cuschieri u minghand JFMS. Nispjega pero' illi l-formularju, il-formularju fil-kaz ta' l-ARM Asset Bagged Securities u SNS hija ta' bazi ta' promote and sell li jixbah hafna l-mandat execution only."¹⁸ Ix-xhud jghid li hemm regoli u l-ligi tal-MIFID jiddeterminaw x'jikkwalifika bhala kumpless u le, hemm ukoll opinjonijiet awtorevoli. Jezistu regoli ghalhekk dwar xi kwalità jrid ikollu prodott biex jigi kkunsidrat kumpless o meno. Ir-regola generali ghal-prodott kumpless hija li dan ma jinbieghx lil persuni ordinarji anke persuni ta' skola li m'humiex spezialisti fit-tejorija tal-finanzi u investimenti. L-investment ARM huwa investment kumpless u dan stante li "underlying financial instrument that is difficult to value, that is combined in such a way as to make it difficult to assess the risks involved in the likely performance scenario"¹⁹. Ix-xhud jghid ukoll li t-tieni raguni li jaghmel l-investment kumpless huwa l-fatt li l-investment ghandu perjodu fiss (*fixed investment term*) u ghalhekk l-atturi ma setghux johorgu qabel jghaddi dak it-terminu minghajr ma jistghu jehlu penali sostanzjali jew minghajr ma jaghmlu xi telf. Fir-rigward ta' LMMPF, ix-xhud jghid li dan

¹⁸ Pagna 659 tal-process.

¹⁹ Pagna 661 tal-process.

ukoll huwa investment kumpless u dan għall-istess ragunijiet imsemmija. Dwar SNS Subordinated Bond ix-xhud jgħid li dan ukoll huwa klassifikat bħala investment kumpless u dan apparti għaz-zewg ragunijiet għa imsemmija, huwa kkunsidrat kumpless ukoll għaliex huwa proprju subordinate bond cioe fil-kaz ta' likwidazzjoni, l-investitur b'dan it-tip ta' bonds jithallas minn ta' l-aħhar, proprju wara l-kredituri privilegjati bil-ligi. Ikompli jgħid li f'dan il-kaz, l-investment kien f'*junior subordinate* jigifieri kien hemm investimenti f'*subordinate* bonds li jikkonkorru qabel dawn il-*junior subordinate bonds*. Ix-xhud jinsisti li l-kapital intilef għaliex kien proprju subordinate bond, xi haga li mkien ma saret referenza għal dan il-fatt u r-referenza dejjem kienet wahda ta' SNS Bonds u l-kelma *subordinate* ma rrifigurati imkien: "Kien subordinated u mkien ma kien indikat illi kienu subordinated."²⁰ Fir-rigward tal-irwol tal-fornitur tas-servizz ix-xhud jispjega hekk:

"se nitratta lil ARM u lil SNS a bazi ta' promote and sell u fil-kaz tal-LM Managed Performance a bazi ta' advisory. Mela la huwa kumpless anke jekk ikun promote and sell jew execution only jigifieri nerga' nirrepeti ostensibbilment tfigħer illi gie l-klijent fuqek u qallek jien irrid dan il-prodott specifiku biex nixtrieh, is-service provider huwa obligat jagħmel l-appropriateness test. X'inhu l-iskop kollu tieghu? L-iskop kollu tieghu huwa li trid tara li min gie u talbek dak il-prodott jaf x'inhu jagħmel, jaf x'inhu l-prodott, jaf ir-riskji li jikkomporta imbagħad wara bl-appropriateness test trid inti tara illi dan kien adattat għalih meta tagħmel dawk is-serje ta' domandi u jekk kemm-il darba ma kienx adattat għalih, jew tirrifjuta li tbiegħhulu jew inkella trid tagħtih warning bil-miktub illi inti ma taqbilx li hu jixtrih u jekk qed jixtrieh assolutament huwa kontra, kontra l-konsiderazzjoni illi għamel is-service provider licenzjat. Fil-kaz ta' advisory irid isir suitability test li jixbah hafna lill-appropriateness test però bil-konsiderazzjoni addizzjonali illi trid tara illi jkun jissodisfa l-objettiv finanza rju illi jkollu l-klijent. Fil-kaz tas-sinjuri Debono kien illi jawmentaw id-dhul

²⁰ Pagna 663 tal-process.

tagghom fl-età pensjonabbli tagghom u li ma kienx jikkomporta, dan huwa t-test f' dan il-kaz, ma kienx jikkomporta l-possibilità ta' riskju ta' kapital peress li fl-età avvanzata tagghom jekk isir telf kapitali ma jkunx possibbli li fil-hajja lavorattiva tagghom li tkun digà spiccat jergghu jirkupraw it-telf li jkun sar.”²¹

Ix-xhud spjega wkoll li s-socjetà konvenuta ma kienet zammet l-ebda rekord tal-klijenti taghha, inkluz ta' Debono, dwar x'kienet ir-risposta ghal mistoqsijiet li s-service provider saqsa u jghid li fil-fatt dan in-nuqqas gie ukoll nnotat mill-MFSA tant li hija wahda mis-sanzjonijiet amministrattivi li ghamlet l-MFSA kontra All Invest Co Ltd. “Ir-record keeping huwa wiehed mill-indikazzjonijiet ta' kif professjonist ikun ezegwixxa d-dmirijiet legali tieghu u kemm ikun ghamel dak li hu mitlub bhala fiducjarju fl-interess tal-klijent tieghu.”²² Ix-xhud jirrileva li ghal mistoqsija “*With which instrument is the client familiar with?*” is-socjetà konvenuta nizlet ir-risposta “*deposits, bonds, shares*” pero x-xhud jghid li depoziti m'humieq strument finanzjarju u ghalhekk huwa irrelevanti, fil-kaz ta' bonds u shares, ma giex indikat b'mod specifiku x'kienu.

Ix-xhud kompla jixhed dwar l-*appropriateness* u *suitability test* waqt is-seduta tat-2 ta' Dicembru 2015. Huwa jghid li ghalkemm sar l-*appropriateness test* fuq it-tlett investment, dawn ma sarux b'ghaqal, diligenza u kura kif mitluba li jsir. Waqt ix-xhieda huwa ta' ezempju fejn b'risposta ghall-mistoqsija jekk il-klijent ghandux okkupazzjoni “*to enable one to determine clients knowledge and experience in the investments field?*” ma kellhiex tkun ta' iva meta l-klijent kellu xoghol ta' naggar u li ma jafx jaqra u jikteb. Dwar SNS huwa jghid li l-prospett li wiehed jirkupra xi haga meta l-investment ikun fi prodott subordinat huwa remot hafna. Ix-xhud jghid li kien hemm proceduri ghaddejjen quddiem il-Qorti Amministrattiva Olandiza kif ukoll quddiem il-Qorti Ewropew tad-Drittijiet tal-Bniedem fejn il-Gvern Olandiz qiegħed jargumenta li *subordinate bonds* ma jiswew xejn proprju ghaliex ma kienx hemm

²¹ Pagni 663 – 664 tal-process.

²² Pagna 666 tal-process.

bizzejjed assi biex jithallsu u mhux ghax m'huwiex dovut.²³ Ix-xhud jirreferi wkoll ghal dak li inghad fir-risposta tas-socjetà konvenuta u cioe meta inghad li “dan l-investment ma kienx meqjus bhala wiehed b’riskju gholi tant li l-istess bank kellu rating ta’ BBB, u cioe kien meqjus bhala li huwa investment grade”. Ghal dan ix-xhud jghid li r-rating ta’ BBB kien ghal kreditu ordinarju, però ir-rating ghal *subordinate bond* kien ta’ CAA3 “jigifieri 9 notches taht l-investment grade”²⁴. Ghall-kumment tas-socjetà konvenuta fir-risposta taghha li “l-bank in kwistjoni sussegwentement kien gie sottopost u ghadda minn stress test tal-Unjoni Ewropea”, ix-xhud jispjega li “l-istress test isir biex tiggudika jekk kemm-il darba l-bank huwiex ta’ periklu ghad-depozitanti u ghal unsecured senior creditors u iva ghadda mit-test. Wahda mir-ragunijiet ghala ghadda mit-test ghaliex propju l-kapital tal-bank kellu wkoll kapital li kien is-subordinated bond li huwa suggett ta’ din il-kawza. Jigifieri l-bond li xtraw ir-rikorrenti kien tali bond li kien qed jaghti serhan mhux lill-istess is-subordinated bond holder izda lid-depozitanti u lis-senior creditors tal-bank”²⁵. It-tielet kumment li sar mis-socjetà konvenuta u li fl-opinjoni tax-xhud huwa skorrett huwa meta intqal li “is-socjetà esponenti ma setghetx tobsor li dan il-bank seta jkollu diffikultajiet tali li eventualment waslu lil Gvern Olandiz biex jisproprja lill-istess bank”. Ir-raguni li ma jaqbilx ma’ dan huwa proprju ghaliex tlett snin qabel gie esproprjat il-bank kien inghata *bail out* ta’ €750 miljun u dan kellu jigi rkuprat sal-31 ta’ Jannar 2013. Il-bond li xtara l-attur kien wiehed mill-mezzi kif SNS ppruvat tirrorimedja s-sitwazzjoni taghha però ma rnexxielux u kien ghalhekk li l-bank gie esproprijat. Ix-xhud jispjega li d-diversifikazzjoni, u cioe li wiehed ma jpoggix flusu f’post wiehed, hija importanti. Fil-kaz odjern, il-flus tal-atturi gew investiti kollha f’investimenti kumplessi. Apparti l-fatt wkoll li l-investment f’ARM kien kollu fuq *life policy* filwaqt li LMMPF huma flejjes investiti fi proprjetà Awstraljana jew inkella self lill-kumpaniji tal-

²³ Jirrizulta li saru numru ta’ kawzi kontra l-Gvern Olandiz izda dawn gew ikkunsidrati inammissibbli ghar-ragunijiet hemm moghtija. Il-Qorti qieghda tirreferri ghal **Adorisio and others v. The Netherlands** (Appl Nru 47315/13), **VEB NCVB and others v. The Netherlands** (Appl Nru 50494/13) u **Anema-Kwinkelenberg and others** (Appl Nru 54749/13).

²⁴ Pagna 672 tal-process.

²⁵ *ibid.*

proprietà. Fl-opinjoni tax-xhud dan naqqas mid-diversifikazzjoni u s-socjetà konvenuta naqset mid-dmir li ghandu kull fornitur tas-servizzi ta' investment u dan id-dmir m'huwiex derogabbli, dmir li qieghed fil-bidunett tal-MIFID u cioe li “*a license holder shall always act honestly, fairly and professionally in accordance with the best interest of its clients.*”²⁶ Ix-xhud jghid li ghalkemm id-dikjarazzjonijiet juru *promote and sell* u *execution*, mill-esperjenza tieghu huwa “impossibli illi bniedem like jaghzel per ezempju SNS subordinated bond [...] b'dawk il-features partikolari.” Dwar id-dikjarazzjoni ta' x'tip ta' servizzi mdorri bihom u fejn ir-risposta kienet ta' *promote and sell*, ix-xhud jghid li mir-ricerka li huwa ghamel fir-rigward tal-atturi, imkien ma kellhom investimenti a bazi ta' *promote and sell*. Jghid li ghalkemm huma ffirmaw id-dikjarazzjoni li tghid li “*we confirm we have been provided with a range of investment opportunities in addition to an explanation of the full features of the product and services including all risk disclosures and associated costs, we confirm no investment advice was given*”, ix-xhud jghid li fl-opinjoni tieghu apparti li l-atturi ma fehmux din id-dikjarazzjoni lanqas ma setghu jifhmu l-features ta' dawn l-investimenti kumplessi. Ix-xhud jerga jikkonferma li l-atturi qatt ma kellhom investimenti ta' natura komplessa. Ix-xhud jirimarka li saret dikjarazzjoni wkoll fis-sens li l-atturi rceview kopja tal-ahhar rapporti annwali izda fil-kaz ta' ARM dan huwa impossibbli ghaliex ma kellhiex *accounts* ghall-ahhar tlett snin tal-ezistenza taghha. Fil-kaz ta' LMMPF “Ma jezistix prospectus u jekk jiena niehu minghand klijenti tieghi li ma jafux jiktbu u jaqraw, dikjarazzjoni that I have received the brochures copy of prospectus latest annual report in respect of the above products. L-ahhar dikjarazzjoni li ffirmaw ghaliha r-rikorrenti hija din, nikkwota, *I confirm we have been given an explanation on the difference between buying and selling prices and have been informed of any applicable management charges, brokage fees and commissions on buying and selling*’. Ir-regoli tal-MFSA jghidu illi l-fees u charges diretti u indiretti jigifieri anke jekk ihallasni xi haddiehor, anke jekk niehu commission minghand l-issuer dak irid jigi disclosed b'mod

²⁶ Pagna 673 tal-process.

prominenti u bil-miktub.”²⁷ Ix-xhud jghid li f’dan il-kaz l-ebda dokument ma saret referenza ghal din il-kummissjoni li kienet qieghda tircievi s-socjetà konvenuta.

Paul Bonello xehed in kontro-ezami fid-29 ta’ Marzu 2017. Gie mistoqsi jekk lilu rrizultalux li l-atturi kienu kuntratturi, ix-xhud jghid li lilu rrizultalu li l-atturi huma haddiema fil-kostruzzjoni. Rigward l-investimenti li kellhom l-atturi huwa talab ghal karti kollha li kellhom fir-rigward, u minn dawn il-karti ma rrizultalux li l-atturi kellhom investment ma’ Michael Grech u ma’ Sparkasse. Rigward jekk l-atturi kellhomx investimenti li huma high risk, ix-xhud spjega hekk: “Joseph Debono kellu diversi bonds li mhumiex kumplessi definittivament, però iva ta, uhud minnhom huma, jien nikkunsidrahom high risk, u nikkunsidrahom *high risk* ghaliex ma jkunux ta’ investment grade u lanqas ikunu, jew ma jkunux fl-euro, jew tal-inqas ma jkunux in a convertible currency. Sewwa? Jigifieri mhux il-high risk products huma kollha kumplessi, imma l-prodotti kumplessi kollha huma high risk.”²⁸ Ix-xhud jghid li dawn l-investimenti huma uhud mill-investimenti li saru ma’ Calamatta Cuschieri. L-investimenti li saru ma’ Jesmond Mizzi jikkunsidrahom bhala *middle to high risk*. Ix-xhud jghid li ghalkemm uhud mill-investimenti huma *high risk*, xorta wahda huma kkunsidrati bhala mhux kumplessi u huwa investment li jista’ jinftiehem minn kulhadd. Jghid li l-investment kumpless irid studju approfondit, fejn ir-responsabbiltà skont il-MIFID taqa’ kompletament fuq il-fornitur tas-servizzi ta’ investment. Rigward jekk l-investment ma’ Calamatta Cuschieri u Jesmond Mizzi kienx hemm minnhom li kienu *execution only*, ix-xhud spjega li huwa kkuntatja z-zewg kumpaniji u t-tnejn li huma kkonfermawlu li kienu *advisory*. Jghid li galadarba ma kienux kumplessi, ma kienx hemm il-htiega li jsir *appropriateness test*. Ix-xhud gie mistoqsi dwar dokument partikolari²⁹ fejn juri l-kliem *Execution Only* u hawn huwa spjega li dik qieghda tirreferi ghal Calamatta Cuschieri u mhux ghal Joseph Debono u dan ghaliex ix-

²⁷ Pagna 675 tal-process.

²⁸ Pagna 750 tal-process.

²⁹ Pagna 702 tal-process.

xiri kien sar minn Calamatta Cuschieri. Huwa wasal ghal din il-konkluzjoni b'dak li hemm miktub f'dak ir-rendikont, apparti wkoll il-fatt li gie kkonfermat minn Calamatta Cuschieri stess li kull bejgh sar bil-mandat ta' *advisory*. B'mod specifiku ghall-investment ta' SNS ix-xhud jghid li huwa wasal ghall-konkluzjoni li l-investment huwa kumpless fuq dak li inghad fl-opinjoni ta' ESMA fejn b'mod specifiku inghad li prodott subordinat huwa prodott kumpless. Is-Sur Bonello jghid li din l-opinjoni harget fl-2014, wara li gara l-kaz.

Il-kontro-ezami tkompla fis-seduta tal-1 ta' Gunju 2007. Hawnhekk gie mistoqsi ghalfejn fir-rapport tieghu huwa kiteb li l-attitudni tar-riskju tal-atturi kien wiehed b'tolleranza medja meta in kontro-ezami mizmum fid-29 ta' Marzu 2017 huwa kien qal li l-investment kien ta' riskju gholi. Ix-xhud spjega li huwa qal riskju medju mhux biss minn dak li kienu qalulu l-atturi izda wkoll mid-dokumenti li gew iffirmati bejniethom, fejn il-mandat li inghata kien kondizzjonat b'riskju medja. Ix-xhud jghid li kull klient ghandu l-jedd li jkollu aktar minn portofol wiehed. Ix-xhud ikompli jghid li l-fornitur tas-servizzi ta' din ix-xorta ghandu jaghmel ir-ricerka tieghu ta' x'esperjenza precedenti ghandu klient ghandha ssir qabel ma jaghti parir u mhux meta tinfetah kawza kontrih. In oltre x-xhud jghid li l-kuntratti kienu bl-Ingiliz meta l-atturi ma jafux jaqraw u lanqas jafu jiktbu ghajr ghal firma u n-numri. Ma' dan izid ukoll li wahda mid-dikjarazzjonijiet li ffirmaw ghaliha kienet li huma ma jridux kopja tad-dokument li qeghdin jiffirmaw, meta l-atturi fil-fatt qatt ma qalu lis-socjeta' konvenuta li huma ma jridux kopja. Jghid li f'dan ir-rigward tidhol il-*good practice*, fejn dokument li gie ffirmat ghandha tinghata kopja tieghu anke jekk din il-kopja ma tintalabx. Dwar jekk l-esperjenza f'investment riskju ghandhiex titiehed in konsiderazzjoni, ix-xhud jghid li din kellha tittiehed in konsiderazzjoni izda l-klijent ghandu dritt li jesigi l-attitudni tar-riskju. Apparti l-fatt ukoll li mhux necessarjament li l-bejgh tal-bonds ta' qabel kienu saru fuq l-livell ta' riskju li gie mitlub mill-klijent. Ix-xhud jghid li hawnhekk huwa mhux qieghed joqghod biss fuq dak li qalulu l-atturi izda wkoll minn dak li jirrizulta fil-*Client Fact Find* fejn fih hemm biss referenza ghal bonds minghajr dettalji. Ix-xhud jghid li tohrog mill-

MIFID li l-fornitur “irid jaghmel l-indagini intelligenti u professjonali tieghu u jaccerta ruhu li ghandu d-dokumentazzjoni kollha ghall-informazzjoni tieghu”³⁰ u dik id-dokumentazzjoni ghandha tinzamm. F’dan il-kaz ghalkemm il-fornitur nizzel it-tip ta’ investment, l-istess izda naqas milli jikseb id-dettalji u m’annettihomx mal-*Confidential Client Fact Find*. Ix-xhud jghid li meta klijent jixtri investment b’riskju baxx jista’ jaghti l-kaz li ma jikkwalifikax li ‘l quddiem jixtri investment b’riskju gholi u dan ghaliex dan kollu jiddependi mill-esperjenza li klijent ikollu, x’esperjenza kiseb maz-zmien kif ukoll il-livell ta’ edukazzjoni. Investment b’riskju gholi ma tharrisx lejha meta persuna ma tafx tikteb aktar minn isimha. Meta x-xhud gie mistoqsi jekk “huwiex vera illi kien hemm high risk investments da parti tas-sinjuri qabel ma hadu l-investimenti mill-All Invest”³¹ ix-xhud r-risponda li “Kien hemm high risk non-investment grade bonds, li bl-ebda mod ma jiggustifikaw il-bejgh ta’ l-ebda’ wiehed mit-tliet prodotti kumplessi.”³²

Xehed **Wallace Falzon**, Direttur tas-socjetà konvenuta permezz ta’ affidavit. Huwa jghid li beda jahdem mas-socjetà Middlesea fis-sena 1987 fejn dak iz-zmien kien ibiegh prodotti marbuta ma’ insurance. Fis-sena 2013 huwa waqaf jahdem mal-imsemmija socjetà. Fis-sena 1997 huwa fforma l-kumpanija All Invest. Jghid li kien fil-bida ta’ snin elfejn meta huwa ddecieda li jopera fis-settur tas-servizzi finanzjarji tramite s-socjetà li huwa kien ifforma. Is-Sur Falzon jghid li huwa kien applika ghall-hrug ta’ licenzja mal-MFSA u fejn fl-1 ta’ Novembru 2007 inhargitilha licenzja tat-tip Category 2 sabiex toffri servizzi finanzjarji. Jispjega li minn meta nharget il-licenzja sal-2013 is-socjetà agixxiet bhala *Investment Service Provider* fejn kienet tbiegh prodotti finanzjarji. Jiddikjara li fis-sena 2008 saret spezzjoni mill-MFSA u wara li rcewew il-kummenti tal-MFSA dwar id-dokumentazzjoni li kienu juzaw inkluz tal-File Note u l-Client Fact Find, huma bdew juzaw il-metodu rakkomandat mill-MFSA. Kienet din is-sistema li intuzat mal-atturi. Jghid ukoll li huwa

³⁰ Pagni 782 – 783 tal-process.

³¹ Pagna 794 tal-process.

³² *ibid.*

qatt ma kellu relazzjoni personali mal-atturi izda dejjem agixxa f'isem u ghan-nom is-socjetà All Invest. Ix-xhud jghid li huwa sar jaf lil Joseph Debono u Paul Debono meta kien jahdem mal-Middlesea, jghid li “proprjament huma kienu jafu lil Philip Borg li kien kemm TII mal-MSV u kif ukoll raprezentat/qualified financial adviser mal-All Invest.”³³ Jghid li a bazi ta' hekk huma kienu jafu lill-atturi qabel ma xtraw il-prodotti mertu tal-kawza, u kienu qeghdin jikkunsidrawhom bhala klijenti ezistenti u li kienu jafu il-*background* tagghom. Jikkonferma li kien Philip Borg li bieghilhom il-prodott ARM u kien hu li bieghilhom LLMMPF u SNS Subordinated Bonds lil Paul Debono. Jghid li meta xtraw dawn il-prodotti huma kienu jafuhom lill-atturi u kienu jafu li huma *self-employed* fil-konstruzzjoni. Ikompli jghid li

“huma qatt ma qaluli li ma jafux jaqraw u huma dejjem iffir-maw normali – u cioe' mhux b'salib – u allura ma stajtx nintebah illi possibbilment ma jafux jaqraw kif qed jallegaw f'din il-kawza. Nghid illi anke jekk wiehed jippresumi li dawn vera ma jafux jaqraw, dan fih innifsu ma jfissirx li ma setghux jew ma kienux qed jifhmu fiex qed jinvestu. Anke nies li ma ghandhomx skola avvanzata jistghu ikollhom l-intelligenza li jifhmu bicca negozju jew ahjar li jifhmu certa riskji. Fir-rigward ta' l-atturi in partikolari, nghid ukoll illi niftakar car illi huma dejjem saqsew mistoqsijiet rilevanti li wrew li kienu qed jifhmu x'qed jaghmlu u x'qed jinghad lilhom. Jien niftakar li dejjem kellimthom bil-Malti dejjem spjegatilhom fi kliem li jiftiehem ir-riskji u il-vantaggi li hemm.”³⁴

Fir-rigward ta' Paul Debono huwa jghid li huwa kien jaf li dan digà kellu esperjenza fid-dinja tal-investment ghax kien qalilhom li kien beda jinvesti ferm qabel ma giet iffurmata is-socjetà All Invest, tant li dan kellu investment ma' Jesmond Mizzi, ma' Calamatta Cuschieri kif ukoll ma' Middlesea Insurance. Jghid li meta sar l-assessjar ta' Paul Debono sabiex jigi determinat x'inhu ir-*risk exposure* tieghu, dan kien irrizultalu li gie

³³ Pagna 814 tal-process.

³⁴ *ibid.*

ikkonsidrat bhala *highly experienced* kif inhu rifless fl-*Experienced Investor Declaration*. Ikompli jghid li “Niftakar li jien ktibt li huwa kien *highly experienced* minhabba li kien qalli specifikament dwar il-portfolio ta’ investimenti li huwa kellu ma’ Calamatta Cuschieri fejn fost l-ohrajn huwa nvesta wkoll fil-perpetual bonds tal-Argentina li kienu high risk u li eventwalment naf li kienu fallelw u ghalhekk kien anke tilef il-flus.”³⁵ Jghid li huwa jiftakar ukoll li kienu qalulu li appartu li ghandhom portofol konsiderevoli ma’ Calamatta Cuschieri, dawn kienu l-*financial advisors* taghhom. Jghid li jiftakar car li kienu qalulu li ghalkemm huma tilfu flus minn xi prodotti; kienu ghamlu profitt konsiderevoli minn prodotti ohra bhal Brazilian u Venezuala Bonds, dawn ukoll kienu prodotti high risk li setghu fallelw. Ix-xhud fl-affidavit tieghu jghid li huwa ma jaqbilx ma’ dak li qal Paul Bonello fix-xhieda tieghu tal-1 ta’ Gunju 2017 meta qal li skond ir-regoli wiehed ma jistax ibiegh prodott lill-klijent li ma jkollux esperjenza specifika fi prodott tal-istess natura. Ix-xhud jghid li skontu meta l-ligi tirreferi ghal gharfien u esperjenza, dan tfisser harsien u esperjenza b’mod holistiku u cioe jekk klijent jistax jifhem u jekk kellux prodott ohra ta’ investment li bihom kiseb esperjenza. B’dan ghalhekk il-prodott m’hemmx ghalfejn dejjem ikun l-istess jew fl-istess settur. Ix-xhud jiddikjara hekk: “Ahna ma qadniex innizlu dan id-dettal kollu fil-Client Fact Find pero fattwalment konna nafuh ghax dan intqal diversi drabi u dak iz-zmien ma kienx hemm l-emfazi tal-lum li trid tiddokumenta kull kelma li jghidlek il-klijent. Ahna konna naraw li l-formola giet mimlija u li ghandha l-profil u li hemm ftit informazzjoni dwarhom – specjalment meta dan huwa dokument intern. [...] tali formoli xorta jaghtu l-istampa li dawn kellhom l-esperjenza l-aptit ghar-riskju u li ma kienux novizzi fl-investment u allura l-formola kjarament qdiet il-funzjoni taghha.”³⁶ Ix-xhud jghid li fost l-investimenti li kellhom l-atturi kien hemm shares, bonds u collective investment schemes, fejn ix-shares huma min-natura taghhom riskjuzi aktar minn bonds u l-collective investment schemes ghandhom min-natura taghhom riskju ta’ medja u gholi. Ix-xhud jispedja li persuna li kellha dik l-esperjenza kollha u varjata u ga kellha prodott

³⁵ *ibid.*

³⁶ Pagna 815 tal-process.

riskjuzi, kellha bizzejjed gharfien u esperjenza biex tifhem x'inhom bond anke jekk kompleks. Jghid li min-naha taghhom dejjem ghamlu l-assessjar mehtieg sabiex jivverifikaw ghalxiex kienu eligibbli l-atturi u skontu kellhom esperjenza sabiex jinvestu f'dawn it-tip ta' prodotti. Ghalhekk huwa jichad li kemm l-*appropriateness test* u kemm is-*suitability test* ma sarux b'ghaqal, diligenza u kura.

Ix-xhud idur sabiex jixhed dwar il-prodotti li gew mibjugha lill-atturi. Fir-rigward ta' ARM jghid li l-atturi rcevev kumpens mill-Ingilterra u dan ghalix kienet naqset is-socjetà Catalyst Investment Group Limited fl-Ingilterra minhabba li l-kommunikazzjoni tal-*marketing* kien wiehed qarrieqi, u ghalhekk it-tort m'huwix tas-socjetà konvenuta. Jghid li huma qatt ma gew informata li l-ARM kien nieqes mil-licenzjar mehtieg. B'referenza ghal LMMPF huwa jghid li kien mar id-dar ta' Paul Debono però huwa qatt ma kien accertah li l-prodott kien b'kapital garantit. Jghid li huwa kien informahom li l-prodott kien fond li gie mwaqqaf fl-2001 u kien ikkunsidrat bhala fond ta' dhul gholi u li kellu *track record* tajjeb. Jghid li hu kien spjegalhom li dan ghandu r-riskju tieghu u ghalhekk kellu imghax gholi. Jghid li hu offriehom prodotti ohra, inkluz tal-Middlesea izda jghid li dawn kienu irrifjutawhom ghax riedu xi haga li jkollhom dhul gholi bhal ma kellhom mill-investimenti li kellhom ta' Calamatta Cuschieri. Ix-xhud spjega li b'dak li kien jaf dwar l-atturi u bl-informazzjoni li kellu fuq il-prodott huwa qies li dan il-prodott kien ser jissodisfa l-ghan tal-investment li huma riedu u setghu jifmuh. Ix-xhud jghid li dan l-investment m'ghandux jigi meqjus b'mod izolat izda f'kuntest fejn l-atturi kellhom diversi investimenti ohra. Huwa jghid li ghadda brochures li tipprovdi l-informazzjoni necessarja. Jghid li huwa qalilhom x'inhuma l-vantaggi u r-riskji tal-prodott inkluz li l-prodott ma kienx wiehed garantit. “[A]nke jekk wiehed ihares lejn id-*dividend statements* li kienu jircievu l-atturi stess bil-posta u li jien nikkonferma li dawn kienu jintbaghtu lill-atturi, kien hemm dikjarat b'mod car illi l-prodott ma kienx *capital guaranteed*. Fil-fatt hemm dikjarazzjoni li “*Past performance is not necessarily a guide to future performance and the value of investments and the currency in which they are denominated can go*

down as well as up and investors may not always get back their initial investment.” Ghalhekk abbazi ta’ dan il-fatt, l-atturi ma jistawx jinnewaw illi huma ma kienux jafu li l-investment ma kienx wiehed garantit.”³⁷ Ix-xhud qal li kien gie Peter Drake, CEO tal-kumpanija, u kkonfermalna li l-prodott kien intenzjonat ghall-*Experienced investors*. Ix-xhud jikkonferma li dan il-fond inbiegh lill-atturi f’Dicembru 2010 meta l-prodott kien jidher li sejjer tajjeb u kien wiehed sigur. Jghid li dan kien riklamat bhala “*low-risk, stable return vehicle ideal for people planning a retirement.*” Jghid li l-fond kien ibbazat fuq proprjeta’ bhala assi u kien qieghed jizviluppa b’mod pozittiv u beda juri progress. Jghid li meta dan il-bond inbiegh lill-atturi, huwa ma kellu l-ebda hjiel li l-fond setgha jitqieghed fi stralc volontarju. Ix-xhud jaghmel referenza ghall-korrispondenza li inbghatitlu fl-2012 mid-diretturi tal-LM Investment Management Fund fejn accertaw lill-investituri li kollox kien sew u l-problemi zghar li kien hemm kienu biss problemi ta’ cash flow management. Nonostante dan ix-xhud jghid li l-fact sheet datata 20 ta’ Settembru 2012 uriet li kien ghad hemm andament pozittiv. Jghid li kif bdew jimilhu problemi kemm hu kif ukoll rapprezentanti ohra ikkomunikaw kemm mar-rapprezentanti tal-MFSP kif ukoll mad-diretturi tal-London Treasury LM sabiex jindagaw fuq is-sitwazzjoni u dawn dejjem gew accertati li ma kienx hemm problemi, inkluz f’Jannar 2013. Dwar l-ahhar investment ta’ Paul Debono f’SNS Bank NV 2020 Bonds fis-sena 2011, jghid li dan kien abbazi ta’ Promote and Sell u l-bank kellu rating ta’ *investment grade* (BBB). Jinsisti li meta sar il-bejgh lil Paul Debono, dan kien ikkunsidrat bhala bank sod u l-investment ma kienx ikkunsidrat bhala wiehed kompleks. Jghid li ma setax jitbassar li fl-1 ta’ Frar 2013 il-Ministru tal-Finanzi Olandiz kien ser johrog digriet illi bih varji investimenti fl-SNS Reaal u SNS Bank gew esproprijati sabiex tigi salvagwardata l-istabbilita tas-sistema finanzjarja Olandiza, u dan minghajr ma joffri ebda kumpens lill-investituri. Jaghmel referenza ghall-artikolu li gie ppubblikat f’The Financial Times fit-28 ta’ Dicembru 2017 fejn gie rapportat li l-esperti finanzjarji Olandizi irrakomandaw illi bonds li gew esproprijati kellhom jinghataw ta l-anqas

³⁷ Pagna 817 tal-process.

kumpens ta' 80% tal-valur nominali. Huwa jinsisti li huwa dejjem ta' spjegazzjoni ghal kull prodott li huwa biegh inkluz informazzjoni ta' x'riskju ghandu kull prodott u qatt ma dahaq bl-atturi. Jghid li dan fehmuh l-atturi ghaliex iffirmaw id-dikjarazzjoni minn rajhom u volontarjament. Jghid li qatt ma ffirmaw mal-ewwel appuntament izda dejjem iffirmaw wara u ghalhekk dejjem kellhom cans jahsbu fuq il-prodott li gie offrut lilhom kif ukoll jiehd u opinjoni minn ghand Calamatta Cuschieri. Jghid li l-atturi dejjem qalulu li riedu investment b'ritorn gholi u ghalkemm huwa kien spjegalhom li aktar kemm ikun gholi l-imghax aktar ikun gholi r-riskju, l-atturi ghazlu li jinjoraw dan il-parir.

Jaghlaq ix-xhieda tieghu billi jghid li huwa qatt ma ha flus tal-klijenti li kienu tas-socjetà All Invest. Jghid li huwa dejjem agixxa fl-ahjar interessi tal-klijenti u li qatt ma kien hemm influwenzi li setghu b'xi mod jaffetwaw il-mod ta' kif huma jittrattaw il-klijenti taghhom. Rigwardanti d-diskrepanzi fuq *commissions* huwa jispjega li dawn id-diskrepanzi kienu gew kjarifikati mal-MFSA, tant li din tal-ahhar qatt ma talbet ghal aktar informazzjoni. Jghid li kull introjtu u *commissions* li rcevev bhala All Invest kienu in linja mal-kundizzjonijiet tal-licenzja u Prattika applikabbli dak iz-zmien. Dwar is-separazzjoni tal-assi huwa jghid li ghalkemm huwa kien shareholder ta' All Invest, jghid li huwa kellu kull dritt li jezercita d-dritt tieghu li jaghmel s-separazzjoni tal-beni bejnu u bejn martu. Jghid li din is-separazzjoni tal-beni kienet tikkonsisti biss f' separazzjoni tal-assi tieghu personali u ma kien hemm l-ebda proprjetà li kienet konnessa jew kienet tas-socjetà konvenuta.

Fit-20 ta' Jannar 2019 xehed in kontro-ezami Wallace Falzon. Jghid li ghalkemm huwa kien jagixxi ghan-nom tas-socjetà konvenuta huwa jghid li kienu jispjegaw li huma sotto-agenti ta' agenziji ohra tant li dan il-fatt kien ikun jitnizzel fil-*fine note*. Ix-xhud jikkonferma li hemm relazzjoni kuntrattwali bejn All Invest Co Ltd u l-atturi. Dwar jekk kienx jaf li l-atturi kienu pensjonanti meta ghamlu l-investment, ix-xhud jghid li ma jiftakarx, però jghid li huwa jiftakar li kellhom xi attività fil-proprjetà u li wkoll kellhom diversi investimenti ohra u li kienu ghamluha cara li huma

klijenti ta' Calamatta Cuschieri u li minn ghandhom jiehdu parir. Jghid li fil-fatt l-atturi qatt ma ddecidew mill-ewwel. Ix-xhud ghall-mistoqsija jekk kienx jaf li l-atturi ma jafux jiktbu u jaqraw, ix-xhud jghid li dan il-fatt hareg wara. Jghid ukoll li ma kienx jaf x'mard kellha l-mara ta' Paul Debono mill-ewwel izda sar jaf bihom aktar tard. Ix-xhud jghid li ma jiftakarx x'investimenti kellhom l-atturi izda li jiftarak huwa li dawn kellhom bonds tal-Argentina, fil-Brazil u fil-Venezuela, bonds li fil-fehma tieghu kollha huma *high risk*. Huwa jghid li l-atturi kienu juru li jridu *high risk investment*. Jghid li huma fl-obbligu li ma jaghtux prodott l-istess u s-setturi li fih isir investment ghandu jvarja. Jghid li l-atturi kienu qalulu li huma jridu investimenti li jrendu aktar minn sebgha fil-mija. Jikkonferma li l-bonds li kellu Paul Debono ma' SNS kien sub-ordinate, fejn f'kaz ta' falliment dawn jithallsu wara l-kredituri li ghandu *senior bond*. Ix-xhud jikkonferma li LMMPF u ARM kienu investimenti komplessi però jghid li SNS ma kienx investment kompless. Dwar *due diligence* ix-xhud jispejga li dan jaghmluh nies fil-kumpanija li xoghlhom li jaghmlu dak l-analizi. SNS fil-fatt inghata triple B rating. Ix-xhud jikkonferma li meta bieghu s-servizz ta' SNS fl-2011, imkien fid-*due diligence* ma hareg li fl-2008 kien ha *bail out* ta' seba u hamisn miljun Ewro mill-Gvern Olandiz. Però jghid li r-ratings li jsiru minn kumpaniji appoziti kienu tajbin u huma strahu fuqhom ghaliex daww jaghtu stampa cara tas-sigurtà. Jghid ukoll li dokumenti ufficjali mahruga f'dan il-kaz minn SNS m'ghandhomx jigu dubitati. Lanqas ma kien hemm allarm li dan l-investment sejjer hazin. Fir-rigward tas-sub-ordinate bonds, ix-xhud jghid li huwa dejjem iddiskrivihom bhala junior bond u li l-ewwel jithallsu s-senior bonds f'kaz ta' falliment, imbaghad jithallsu ta' warajh li jissejhu junior bonds, u s-shareholders wara. Fir-rigward ta' ARM ix-xhud jghid li mill-analizi li ghamlu huma ma kienx irizultathom li dawn mhux registrati.

Is-socjetà konvenuta pprezentat affidavit ta' **Daniel Camilleri**, accountant mas-socjetà Camilleri Galea Ltd. Camilleri xhed li huma jiehdu hsieb il-*book keeping* u *accounting* tas-socjetà All Invest u ilhom jaghmlu hemm mis-sena 2008. L-awditjar tal-*accounts* jiehdu hsiebhom awdituri separati u indipendenti minnhom u mis-socjetà konvenuta. Ix-xhud jghid li huwa

kien jiehu hsieb il-*quarterly report* li s-socjetà trid tipprezenta lil MFSA bhala wahda mill-obbligi tal-licenzja. Dawn ir-rapporti dejjem gew ipprezentati meta s-socjetà All Invest kienet qieghda topera. Jghid ukoll li l-ahhar *audited financial statements* kienu tas-sena taghlaq fil-31 ta' Dicembru 2016. Is-Sur Camilleri ddikjara li huwa konxju li bejn is-sena 2013 u 2014, l-MFSA kienet ghamlet xi investigazzjonijiet relatati ma' diskrepanzi u *commissions*. Dwar dawn id-diskrepanzi huwa jghid li "kont indagajt dwar tali diskrepanzi u kont sibt li tali diskrepanzi ma kienu xejn hliet xi *timing differences* fl-*accounting treatment* tal-*Commissions* li jiddependu fuq meta tirregistra d-dhul skond ir-regoli ta' l-Accounting (accounting standards). Dan iffisser li dak li kien nieqes f' sena finanzjarja partikolari kien mizjud fis-sens ta' wara u vice versa."³⁸ Minn dan l-indagini huwa jista' jikkonferma li l-*commissions* dikjarati minn All Invest jaqblu mal-informazzjoni provduta mill-fornituri tas-servizzi.

Ikkunsidrat;

Eċċezzjonijiet tas-Socjeta Konvenuta.

L-ewwel eċċezzjoni tas-socjetà konvenuta hija fis-sens li l-attur Paul Debono jrid jipprova illi martu Michelina Debono hija assenti minn Malta altrimenti huwa ma jistax jipprocedi għan-nom tagħha. Din l-eċċezzjoni giet sorvolata meta b'digriet tal-14 ta' Mejju 2015³⁹, il-Qorti laqgħet it-talba tal-atturi ipprezentata fl-24 ta' Novembru 2014 fejn intalbet korrezzjoni fis-sens illi l-kliem "għan-nom tieghu u skont Prokura datata 11/05/2007 annessa u mmarkata bhala DOK 1, għan-nom ta' martu Michelina Debono (K.I. 904546M)" jigu mhassra.

Ikkunsidrat;

Preskrizzjoni

³⁸ Pagna 845 tal-process.

³⁹ Pagna 288 tal-process.

Is-soċjetà konvenuta tgħaddi sabiex teċċepixxi li l-azzjoni tal-atturi hija preskritta a bażi tal-**Artikolu 2153 tal-Kapitolu 16**, ġaladarba li l-kawża hija bażata fuq responsabbiltà extra-kuntrattwali jew akwiljana.

Hu ribadit fil-ġurisprudenza tagħna li għal finijiet ta' preskrizzjoni, il-liġi tagħraf tliet għamliet ta' azzjoni għad-danni: (a) dawk derivanti minn delitt veru u proprju, f'liema każ iż-żmien tal-preskrizzjoni huwa dak imfisser mil-liġi biex issir l-azzjoni kriminali dwar l-istess reat (regolat bl-Artikolu 2154 (1) tal-Kapitolu 16); (b) azzjoni għall-ħsarat imnisslin minn delitt jew kważi-delitt ('l hekk imsejha *culpa aquiliana*), f'liema każ il-preskrizzjoni hija ta' sentejn - prinċipju rifless fl-Artikolu 2153 tal-Kodiċi Ċivili; u (c) azzjoni għall-ħsarat imnissla minn nuqqas ta' twettieq ta' kuntratt li mhux imfisser f'att pubbliku, f'liema każ il-preskrizzjoni hija dik ta' hames snin.⁴⁰

Hu paċifiku li illi l-preskrizzjoni bjennali prevvista mill-artikolu 2153, tal-Kodiċi Ċivili tikkolpaxxi "*l'azione per risarcimento del danno derivante dal fatto illecito, e non quello del risarcimento del danno contrattuale, soggetta quest'ultima azione alla prescrizione confacente al determinato contratto*".⁴¹

Għaldaqstant il-preskrizzjoni ta' sentejn imsemmija fl-Artikolu 2153 tal-Kodiċi Ċivili, minbarra li ma tapplikax għall-ħsara maħluqa minn għemil li jikkostitwixxi reat, lanqas ma tapplika fejn l-allegata ħsara titnissel minn ksur ta' patt kuntrattwali.

Il-kwistjoni in eżami hija jekk il-kolpa fil-każ preżenti kinitx kontrattwali jew extra-kuntrattwali / akwiljana naxxenti mid-delitt jew kważi delitt. Id-distinzjoni bejn iż-żewġ kolpi ġiet kkunsidrata fid-detall fis-sentenza **Mario Pace vs. Corinthia Palace Hotel Co Ltd** (Rik Ġur 353/2005 LSO) deċiża mill-Qorti Ċivili, Prim'Awla fit-13 ta' Ġunju 2013:

⁴⁰ Ara **Raymond Grech et vs. Stefan Borg** (Ċit Nru 2165/2000) deċiża mill-Qorti Ċivili, Prim'Awla fl-14 ta' Ġunju 2001.

⁴¹ Kollez. Vol. XXVIII P I p 726

“L-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza “**Joseph Busuttil v Emmanuel Schembri**” deciza fid-19 ta' Frar 1954 per Sir. Luigi Camilleri, irriteriet li “*wiehed mill-kriterji sabiex jigi deciz jekk il-fatt hux kolpa kontrattwali jew aquiliana, vwoldiri li, meta hemm kuntratt, il-kolpa tista' tkun aquiliana biss meta l-fatt ikun indipendenti u awtonomu mir-rapport kontrattwali.*” (enfasi tal-Qorti.) Din il-Qorti irriteriet li fatt ta' negligenza u imperizja li jikkostitwixxi inadempjenza kontrattwali, li jista' ikun *non factum* jew anke *male factum* ma tistax tkun kolpa aquiliana imma *damnum injuria datum* li jista' isir fl-okkazzjoni ta' kuntratt. Il-Qorti ccitat *Laurent* [Principji Diritto Civile Vol. XVI. p 225] li jghallem “*Il delitto e' una lesione dell'ordine pubblico, e parimenti il quasi delitto interessa la sicurezza delle persone.... la cosa e' affatto diversa in materia di obbligazioni convenzionali. L'inadempimento di impegni da taluno stipulati non produce che un danno pecuniario.*”

Din il-Qorti taghmel riferenza wkoll ghall-awturi *Baudry-Lacantinerie* [Tratt. Teorico Pratico di Diritto Civile, Vol XXVIII Della Prescrizione pag 488] li jghidu “*La prescrizione dell'azione pubblica non si applica all' azione civile se non quando questa abbia esclusivamente per base un crimine, un delitto, una contravvenzione; e' inapplicabile quando l'azione all'infuori di un fatto delittuoso, ha la sua base in un contratto anteriore a questo fatto o in una disposizione di diritto civile.*”

Hu ammess il-konkors bejn ir-responsabbilita' kontrattwali u dik extra kontrattwali. Kif gie deciz fis-sentenza fil-kawza fl-ismijiet “**Vassallo vs Mizzi et'**”, deciza fid-9 ta' April 1949, (Vol. XXXIII.II.379) il-Qorti kkunsidrat illi “*l-htija meta tigi kkunsidrata fl-entita' taghha, hija wahda; u taht dan l-aspett ma hemmx distinzjoni bejn kolpa kontrattwali u dik komunement imsejha aquiliana, li titnissel minn delitt jew kwazi delitt. Id-differenza bejniethom tinsab fil-kawza u fil-grad. In kwantu ghall-kawza, il-htija kontrattwali tippresupponi obbligazzjoni pre-ezistenti li maghha hija marbuta; mentri l-htija aquiliana*

tippresupponi fatt li minnu titnissel 'ex nunc'. In kwantu għall-grad id-differenza hija riposta fl-estensjoni tar-responsabbilita' fis-sens illi fil-kolpa kontrattwali wiehed jista' jirrispondi ta' htija hafifa skont il-kaz, mentri fil-kolpa aquiliana r-responsabbilita' testendi ruhha b'mod li dwarha ma hemmx grad.'"

B'mod ġenerali, ingħad fis-sentenza fl-ismijiet **Frank German vs Domenico Azzopardi**, deċiża mill-Qorti tal-Kummerċ fit-18 ta' Jannar 1950 li *'(L)-indoli ta' l-azzjoni tiġi desunta mhux tant mill-kliem piu o meno eżatti tal-att istituttiv tal-ġudizzju, imma mill-iskop li għalih huwa intiż il-ġudizzju.'* Minn dan isegwi li għall-finijiet tal-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mis-soċjetà konvenuta, huwa neċessarju li ssir indaġni dwar il-veru natura tal-azzjoni li qiegħda tiġi eżerċitata mill-atturi.

Hija l-azzjoni fil-parametri tal-premessi u talbiet tagħha li għandha tiddetermina in-natura tal-azzjoni u konsegwentement anke l-perjodu preskrittiv applikabbli. Wiehed irid iqis allura jekk l-artikolu tal-liġi msemmija mis-soċjetà konvenuta sabiex issejjes l-eċċezzjoni tagħha japplikawx għall-azzjoni odjerna kif imsejsa mill-atturi.

L-**Artikolu 2153**, li fuqu msejsa l-eċċezzjoni tas-soċjetà konvenuta jaqra hekk:

"L-azzjoni għall-ħlas tal-ħsarat mhux ikkaġunati b'reat taqa' bi preskrizzjoni bl-egħluq ta' sentejn."

In sostenn ta' din l-eċċezzjoni s-soċjeta' konvenuta tagħmel referenza għas-sentenza **Carmel Ciscaldi et vs. Global Capital Financial Management Ltd** (Rik Ġur 402/2014) deċiża mill-Qorti Ċivili, Prim'Awla fil-5 ta' Mejju 2017. Minn qari ta' dik is-sentenza jidher li l-Qorti aċċettat l-argument tas-soċjetà konvenuta li *"...huma l-kawżali attriċi li jiddeterminaw il-bażi tal-azzjoni u għalhekk il-preskrizzjoni applikabbli għalihom"*, u kkunsidrat li *"... l-ewwel żewġ talbiet attriċi m'humix riferibbli għal ksur da parti tas-soċjetà konvenuta tal-obbligi*

kuntrattwali per se iżda għall-allegat ksur tal-liġi, senjatament l-artikolu 51A, 51B, 51C, 51D u 51E tal-Kap 378 tal-Liġijiet ta' Malta (l-ewwel talba) u l-allegat ksur tad-dmirijiet fiduċjarji tagħha skont il-liġi u tal-Istandard Licence Conditions u Regolamenti dwar l-Investimenti tal-MFSA (it-tieni talba)". Wara din il-konsiderazzjoni dik il-Qorti għaddiet biex iddeċidiet li l-kolpa attribwita lis-socjeta` konvenuta kienet wahda akwiljana li għaliha kienet applikabbli l-preskrizzjoni ta' sentejn a tenur tal-artikolu 2153 tal-Kapitolu 16. Fil-każ odjern iżda, kemm il-premessi kif ukoll it-talbiet tal-ilment imressaq tal-atturi ma jqegħdux l-azzjoni odjerna taht il-kulpa akwiljana. Dan magħdud, jidher ukoll li din is-sentenza għadha sub-judice.

F'dan il-każ ikun aktar utili li ssir referenza għal sentenza aktar riċenti mogħtija mill-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) fl-ismijiet **Roland Darmanin Kissaun et vs. Global Capital Financial Management Ltd. (App Ċiv.) 323/2014** deciza mill-Qorti Ċivili, Prim'Awla fl-1 ta' Ġunju 2017 u kkonfermata mill-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) fid-29 ta' Marzu 2019:

“Fil-kuntest tal-aggravju marbut mal-eccezzjoni tal-preskrizzjoni ta' sentejn a tenur tal-artikolu 2153 tal-Kodici Civili, din il-Qorti taqbel ma' dak deciz mill-ewwel Qorti li din il-kawza ma hijiex wahda aquiliana. Hu car li l-azzjoni attrici hija bazata fuq kuntratt u ksur tal-istess daparti tas-socjeta` konvenuta. L-attur avvicina lis-socjeta` konvenuta biex jiehu parir dwar kif jinvesti flusu bi qligh ghalih, u hekk kif is-socjeta` konvenuta accettat li taqdi lill-attur u toffrilu s-servizzi professjonali tagħha, hija dahlet f'relazzjoni kuntrattwali mal-attur, b'obbligu li ssegwi d-dmirijiet legali u fiducjarji imposti fuqha u li jemergu mill-kuntratt ta' din ix-xorta. Dak li qed ikun allegat huwa inadempjenza ta' obbligazzjoni, u allura il-preskrizzjoni tal-azzjoni ma hijiex dik ta' sentejn imsemmija fl-artikolu 2153 (ara “Naudi v. Zammit”, deciza minn din il-Qorti fid-9 ta' Marzu, 1925) (Kollez. Vol. XXVI.i.54). **Dak li qed jigi allegat li sehh mhux indipendenti u awtonomu mir-rapport kontrattwali li inholoq bejn il-partijiet, u t-**

talba ghad-danni hija meqjusa mhux biss meta jkun hemm agir delittjuz, izda anke u aktar meta jigi allegat agir bi ksur ta' kuntratt.” (enfasi tal-Qorti)

Sentenzi oħra fejn gie kjarifikat u konkluz li azzjoni għal danni fl-ambitu ta' servizzi relatati ma' investimenti finanzjarji jaqa' fil-parametri ta' operazzjoni kummerċjali u kuntrattwali u m'huwix rizzultat ta' responsabbiltà akwiljana jinkludu:- **Rosina Agius vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 59/2018) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fit-28 t'Ottubru 2020, **Paul Portelli et vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 154/2018) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fit-12 ta' Ġunju 2020, **Louis P. Naudi et vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 82/2018) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-21 t'Ottubru 2019, **Joseph Said vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 55/2017) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-21 t'Ottubru 2019, **Saviour Zahra et vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 53/2017) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-21 t'Ottubru 2019, **Conrad Micallef vs. vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 20/2017) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-21 t'Ottubru 2019 u diversi oħra kontro Global Capital Financial Management Ltd.

Din il-Qorti analizzat b'reqqa l-atti tal-kawża odjerna u tikkonkludi illi bejn l-atturi u s-soċjetà konvenuta kien hemm relazzjoni kuntrattwali. Tibda billi tirreferi għal *Contract Note* li giet iffirmata minn rappreżentanti tas-soċjetà konvenuta max-xiri ta' ARM Asset Backed Securities⁴², max-xiri ta' LMMPF⁴³, kif ukoll max-xiri ta' SNS Bank NV⁴⁴. Ta' interess huwa l-fatt li f'paġna 5 tal-*File Notes* għal kull investiment hemm imniżżel hekk: “*This Terms of Business, together with the Client Confidential Fact Find and the Application Forms, and any other relevant documentation*

⁴² Paġni 13 – 20 tal-proċess.

⁴³ Paġni 25 u 37 tal-proċess.

⁴⁴ Paġna 45 tal-proċess.

issued to and signed by the Client, constitute the Client's contract with All Invest co. Limited and set out the basis upon which All Invest Co. Limited will create and administer the type of Service registered for.”⁴⁵

Huwa evidenti illi r-relazzjoni ta' bejn il-partijiet hija waħda kuntrattwali. L-atturi jallegaw fost affarijiet oħra, li l-formoli in kwistjoni ma mtlewx kif support u li s-soċjeta' konvenuta ma ħaditx ħsieb l-interessi tal-atturi, li naqset mill-obbligazzjonijiet legali tagħha fil-profiling tagħhom u ċioe li huma ġew iklassifikati bħala Experienced Investors meta il-fatt waħdu li kellhom investimenti preċedenti ma jagħmilhomx investituri esperjenzati fi prodotti kumplessi. L-allegazzjonijiet tal-atturi huma manifestament imsejsa fuq ir-relazzjoni kuntrattwali ta' bejn il-partijiet.

Fil-fehma tal-Qorti t-talbiet attriċi huma bbażati fuq l-Artikoli 1125 u 1135 tal-Kodiċi Ċivili in kwantu huma msejsa fuq ir-relazzjoni kuntrattwali ta' bejn il-partijiet. L-atturi qed jallegaw li sofrew danni konsistenti fit-telf tal-flus investiti konsegwenza tal-inadempjenza kuntrattwali tas-socjeta' konvenuta fir-rwol tagħha ta' intermedjarja liċenzjata taħt l-Att Dwar Servizzi ta' Investiment in kwantu li mal-atturi kellha relazzjoni ta' professjonista u klijent. L-atturi jzidu wkoll illi s-soċjeta konvenuta naqset fl-obbligi fiduċjarji tagħha lejhom. Dan kollu juri biċ-ċar illi dak li qiegħed jitlob l-attur m'humix danni emanenti minn delitt jew kważi delitt, imma bbażata fuq allegazzjoni li s-soċjeta konvenuta naqset fl-obbligi kuntrattwali tagħha inkluż li ma ssodisfatx it-termini tal-liġi applikabbli, u allura, in-natura tal-azzjoni hija waħda ta' inadempiment ta' obbligu kontrattwali impost fuqha riżultat tar-relazzjoni kuntrattwali ta' bejnithom. Għalhekk id-danni reklamati mill-atturi ma humiex danni akwiljani.

Għadaqstant din il-Qorti hija tal-fehma li l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni a bażi tal-Artikolu 2153 tal-Kapitolu 16 mhux applikabbli, u dan għaliex ir-relazzjoni bejn il-partijiet hija waħda kuntrattwali kif jirriżulta ampjament mill-File Note, u mill-fatt li l-provditur tas-servizz kien qed jagħti parir u

⁴⁵ Paġna 69, 78, 83

jbiegħ prodott finanzjarju lill-atturi u jidher b'mod ċar li nholqot din ir-relazzjoni kuntrattwali bejn il-partijiet f'ambitu ta' tranżazzjoni kummerċjali bejn konsumaturi u provditur tas-servizz fil-qasam tas-servizzi finanzjarji liema provditur kien liċenzjat mill-MFSA biex joffri dan is-servizz. Il-Qorti ssib illi ladarba l-ħsara li l-attur jgħid illi garrab tinsilet proprju mill-patti kuntrattwali u obligazzjonijiet fiduċjarji li huwa jgħid li s-soċjetà konvenuta naqset milli tħares, il-preskrizzjoni applikabbli f'dan il-każ m'hijiex dik imsemmija mis-soċjetà konvenuta.

Ladarba l-preskrizzjoni indikata mis-soċjetà konvenuta m'hijiex applikabbli u għaladarba l-Qorti ma tistax tqanqal minn rajha l-preskrizzjoni jekk din ma tiġix eċċepita mill-parti interessata, ma tistax tikkunsidra u/jew tapplika terminu preskrittiv ieħor mhux imsemmi mis-soċjetà konvenuta.

Għaldaqstant il-Qorti qed tirrespingi l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni ai termini tal-artikolu 2153 tal-Kapitolu 16.

Ikkunsidrat;

Mertu

Mil-provi jirriżulta li l-attur Joseph Debono kien xtara żewġ prodotti finanzjarji ċioe ARM Asset Backed Securities u LM Australian Managed Performance Fund, filwaqt li l-attur Paul Debono kien xtara tlett prodotti finanzjarji ċioe ARM Asset Backed Securities, LMMPF u SNS Subordinated Bond NV. Għall-prodott finanzjarju ARM Asset Backed Securities, Joseph Debono investa €20,000 filwaqt li Paul Debono investa €10,000; fil-prodott LM Australian Managed Performance Fund, Joseph Debono investa €20,000 filwaqt li Paul Debono investa €10,000 u fil-prodott SNS Bond NV, Paul Debono investa €30,124. Dawn l-investimenti seħhew f'Mejju 2009, Novembru 2010 u Awwissu 2011 rispettivament.

L-atturi jsostnu li huma ma kellhomx l-esperjenza fuq investimenti ta' natura *high risk* u komplessi fl-istess waqt, u għalhekk jakkużaw lis-soċjeta' konvenuta li ma kellha qatt tkun intermedjarju sabiex jakwistaw dawn il-prodotti. Il-verżjoni attriċi hija kontestata mis-soċjeta' konvenuta in kwantu tiritjeni illi kienu l-istess atturi li fittxew investment ta' riskju medju u li kienu qegħdin ifittxu rati għoljin ta' interessi u mhux prodott b'kapital garantit kif jallegaw l-atturi. Is-soċjeta' konvenuta tinsisti li hi ma tat l-ebda parir ta' investment (*investment advice*) lill-attur fil-konfront ta' ARM Assured u SNS Bond NV għax dawn kienu fuq bażi *promotion and selling* u għaldaqstant kienu liberi li jieħdu parir minn għand terzi dwar dawn l-investimenti. Skont is-soċjeta' konvenuta, l-investment fl-ARM kellu andament pożittiv fis-sena 2009 u li mingħajr mistenni r-regolatur finanzjarju ġewwa Lussemburgu issospenda kull pagament mill-ARM. Is-soċjeta' konvenuta tinsisti li "peress illi l-atturi kienu qed ifittxu investment li jrendilhom profitt f'qasir żmien, is-soċjeta' esponenti tathom parir illi jinvestu fl-LMMPF, fond ibbażat l-Awstralja li kellu andament pożittiv"⁴⁶ u għalhekk ma setax jiġi antiċipat li fis-sena 2013 kien ser titqiegħed fuq stralċ. Dwar l-aħħar investment li għamel Paul Debono cioè fl-SNS Bank NV 2020 Bonds, is-soċjeta' konvenuta kkontestat dak li ingħad mill-attur u insistiet li meta sar l-investment ma kienx meqjus bħala wieħed b'riskju għoli tant li kellu rating ta' BBB.

Regoli applikabbli – uħud mid-dmirijiet tas-service provider

L-*Investment Services Providers* bħal ma kienet is-soċjeta' konvenuta huma gwidati b'numru ta' regoli u leġislazzjonijiet. Fost dawn din il-Qorti tirreferi għal **Investment Services Rules for Investment Services Providers, Part B1, Standard Licence Conditions (li hargħet l-MFSA)** kif ukoll id-Direttiva 2004/39/KE dwar is-swieq fl-istrumenti finanzjarji temenda d-Direttivi tal-Kunsill 85/611/KEE u 93/6/KEE u d-Direttiva 2000/12/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u li thassar id-Direttiva tal-Kunsill 93/22/KEE liema direttiva daħlet fis-

⁴⁶ Paġna 97 tal-proċess.

seħħ fl-1 ta' Novembru 2007 u aġġornata fl-4 ta' Novembru 2009 hekk magħrufa bħala MiFID (Markets in Financial Instruments Directive).

Bir-Regoli tal-MFSA, *Investment Services Rules for Investment Service Providers*⁴⁷, l-ISP huma obbligati jottjeni l-informazzjoni u dokumentazzjoni dwar il-klijent jew klijent potenzjali tiegħu u x'assessjar irid jagħmel. Din il-Qorti tibda billi tirreferi għar-**regola 2.01** li tgħid illi:

*“When providing Investment services to clients, a licence holder shall act honestly, fairly and professionally in accordance with the best interests of its clients and shall comply with the relevant provisions of the Act, the Regulations issued thereunder, these Rules as well as with other relevant legal and regulatory requirements, in particular those set out in the Prevention of Money laundering Act, 1994, and the Prevention of Financial Markets Abuse Act, 2005, and Regulations issued thereunder. The Licence Holder is also expected to take due account of any relevant Guidance Notes which may be issued by the MFSA or other relevant Body to assist the Licence Holder in complying with its legal and regulatory obligations”*⁴⁸

Fir-**regola 2.03** jigi provdut li:

“Before providing an Investment Service, the Licence Holder shall classify the client or potential client to whom the Service is to be offered as a Professional Client, Retail Client or an Eligible Counterparty in terms of the Glossary to these Rules and the following Rules.

Moreover, the Licence Holder shall notify new clients and existing clients which it has newly categorised, of their categorisation as a Retail Client, a Professional Client or Eligible Counterparty.”

Ir-regola ta' wara tippovdi li

⁴⁷ Paġni 364 sa 417 tal-proċess.

⁴⁸ Paġna 368 tal-proċess.

“The Licence Holder shall implement appropriate written internal policies and procedures to categorise clients. [...]”

Regola 2.08 tiddetermina min għandhu jiġi meqjus bħala Professional Client u Retail Client:

“The Licence Holder shall treat clients which do not fall under the definition of a Professional Client in terms of the Glossary to these Rules⁴⁹, including public sector bodies and private individual investors, as Retail Clients, unless they have clearly elected not to be so treated. [...]”⁵⁰

Regola 2.13 taqra:

“When providing investment advice or portfolio management services, the Licence Holder shall obtain the necessary information, in accordance with SLCs 2.16 to 2.20 and SLCs 2.22 to 2.24 regarding the client’s or potential client’s knowledge and experience in the investment field relevant to the specific type of product or service, his financial situation and his investment objectives so as to enable the licence Holder to recommend to or, in the case of portfolio management, to effect for the client or potential client, the investment services and instruments that are suitable for him”

Meta d-detentur tal-liċenzja ma jkunx qiegħed jipprovdi parir ta’ investiment għandu (*shall*) jsaqsi lill-klijent sabiex jipprovdi informazzjoni skont regoli oħra li jinstabu fir-**Regoli (SLCs 2.21 u SLC 2.22 sa 2.24)** “*regarding his knowledge and experience in the investment field relevant to the specific type of product or Service offered or*

⁴⁹ Professional client tfisser: “A client who possess the experience, knowledge and expertise to make its own investment decisions and properly assess the risks that it incurs. [...]” – Paġna 414A tal-proċess.

⁵⁰ Paġna 369 tal-proċess.

demanded so as to enable the Licence Holder to assess whether the Investment Service or product envisaged is appropriate for the client.

In case the Licence Holder considers, on the basis of the information received under the above paragraph, that the product or Service is not appropriate to the client or potential client, the Licence Holder shall warn the client or potential client. This warning may be provided in a standard form.

In case where the client or potential client elects not to provide the information referred in this SLC or where he provides sufficient information regarding his knowledge and experience, the Licence Holder shall warn the client or potential client that such a decision will not allow the Licence Holder to determine whether the service or product envisaged is appropriate for him. This warning may be provided in standardised format.”⁵¹

Referenza għanda ssir ukoll għar-**regola 2.16**:

“The Licence Holder shall obtain from clients or potential clients, such information as is necessary for the Licence Holder to understand the essential facts about the client and to have a reasonable basis for believing, giving due consideration to the nature and extent of the service provided, that the specific transaction to be recommended, or entered into in the course of providing a portfolio management service, satisfies the following criteria:

- a) it meets the investment objectives of the client in question;*
- b) it is such that the client is able financially to bear any related investment risks consistent with his investment objectives;*

⁵¹ Regola 2.14 – paġna 369A tal-proċess.

c) it is such that the client has the necessary experience and knowledge in order to understand the risks involved in the transaction or in the management of his portfolio”

Regola 2.21 *tirregola x’ghandu jsir waqt Assessment of appropriateness:*

“When assessing whether an Investment Service, other than investment advice or portfolio management, is appropriate for a client, the Licence Holder shall be required to determine whether that client has the necessary experience and knowledge in order to understand the risks involved in relation to the product or Investment Service offered or demanded.

For these purposes, a Licence Holder shall be entitled to assume that a Professional Client has the necessary experience and knowledge in order to understand the risks involved in relation to those particular Investment Services or transactions, or types of transaction or product, for which the client is classified as a Professional Client.”⁵²

Ir-regolament jkompli hekk dwar assessment of suitability and appropriateness:

2.22 Information regarding the client’s knowledge and experience in the investment field includes the following, to the extent appropriate to the nature of the client, the nature and extent of the Service to be provided and the type of product or transaction envisaged, including their complexity and the risks involved:

- a. The types of Service, transaction and Instrument with which the client is familiar;*
- b. The nature, volume, frequency of the client’s transactions in Instruments and the period over which they have been carried out;*

⁵² Paġna 370A tal-proċess.

c. The level of education, profession or relevant former profession of the client or potential client.

2.23 A Licence Holder shall not encourage a client or potential client not to provide information required for the purposes of SLCs 2.13 and 2.14.

2.24 A Licence Holder shall be entitled to rely on the information provided by its clients or potential clients unless it is aware or ought to be aware that the information is manifestly out of date, inaccurate or incomplete.”⁵³

Regola 2.27 tistipula li:

“The licence holder shall provide appropriate information, in a comprehensible form to its clients or potential clients such that they are reasonably able to understand the nature and risks of the investment service to be provided by the licence holder and of the specific type of instrument that is being offered, and consequently to take investment decisions on an informed basis. This information may be provided in standardized format and should include details about:

- a) the licence holder and its services;*
- b) Instruments and proposed investment strategies. This should include appropriate guidance on and warnings of then risks associated with investments in those instruments or in respect of particular investment strategies;*
- c) execution venues;*
- d) costs and associated charges.”⁵⁴*

Ikkunsidrat;

⁵³ *ibid.*

⁵⁴ Paġna 371A tal-proċess.

Tlieta huma l-prodotti li ġew imsemmija fir-rikors promotur, iżda fin-nota ta' sottomissjonijiet, l-atturi spjegaw li huma irrinunzjaw għal danni sofferti fuq ARM wara li huma ġew ri-imborsi frazzjoni sostanzjali minn dak li kienu oriġinarjament investew. Jonqos għalhekk jiġu meqjusa SNS Bond u LMMPF.

Ikkunsidrat;

“Investment advice” u “Promotion and Selling”

Fir-rigward ta' SNS Bonds, is-soċjetà konvenuta resqet id-difiża li hija qatt ma tat parir ta' investiment iżda kien bażi ta' *promotion and selling*. Il-kunċett ta' *investment advice* ġie kkunsidrat fid-dettal minn din il-Qorti diversament preseduta fil-kawża **Saviour Cutajar vs. All Invest Company Limited** (Rik Ġur 458/2012 JPG) deċiża fit-18 ta' Jannar 2019 fejn ġie spjegat hekk:

“Il-Qorti tirrileva illi sabiex jiġi determinat jekk is-servizz li jkun gie offrut huwiex *investment advice* jew le, skont il-Markets in Financial Instruments Directive (MiFID) [2004/39/EC] u il-MiFID Implementing Directive, [2006/73/EC] hemm bzonn illi ssir referenza għal hames testijiet, li jridu jiġi sodisfatti kumulattivament sabiex ikun jista' jinghad illi nghata *investment advice*. Dawn huma s-segwentii:-

1. Is-servizz offrut jista' jitqies bhala rakkomandazzjoni?
2. Ir-rakkomandazzjoni kienet relattiva għal transazzjoni jew transazzjonijiet fi strumenti finanzjarji?
3. Ir-rakkomandazzjoni hija almenu wahda mis-segwentii:
 - a. Prezentata bhala adattata JEW
 - b. Ibbazata fuq konsiderazzjoni tac-cirkostanzi partikolari tal-persuna.
4. Ir-rakkomandazzjoni giet mogħtija b'mod li mhux esklussivament tramite '*distribution channels*' jew lill-pubbliku?

5. Ir-rakkomandazzjoni giet maghmula lil persuna fil-kapacita tieghu bhala wahda mis-segventi?:

a. Investitur jew investitur potenzjali JEW

b. Agent ghal investitur jew investitur potenzjali. [Understanding the Definition of Advice under MiFID, CESR, CESR/10-293, (19 t'April 2010) 6.⁵⁵]

Sabiex jigi stabbilit jekk il-provditur tas-servizz ikunx sempliciment ta informazzjoni [promotion and selling/Execution only], jew jekk ikunx ta rakkomandazzjoni [advisory] ghal finijiet tal-ligi, dak li huwa mportanti huwa l-mod kif inghatat l-informazzjoni, u c-cirkostanzi li fihom inghatat. Dan ghaliex, anke jekk il-provditur tas-servizz ma jkunx qed jittenta jaghti rakkomandazzjoni, jista' jaghti l-kaz illi ghall-finijiet tal-ligi, huwa jigi meqjus illi fil-fatt ta rakkomandazzjoni, jekk l-informazzjoni li jipprovidi tkun soggettiva tant illi twassal lill-klijent sabiex jiffavorixxi prodott fuq iehor.[*Ibid*, 7] Huwa car ukoll illi l-fatt li l-klijent jigi prezentat b'aktar minn alternattiva wahda ma jfissirx necessarjament illi mhux qed tinghata rakkomandazzjoni.[*Ibid*, 10] Sabiex strument finanzjarju jitqies li gie prezentat bhala adattat ma jehtiegx illi tkun saret xi rimarka esplicita f'dan is-sens, izda huwa possibli wkoll illi dan ikun implicitu mill-mod kif gie prezentat il-prodott.[*Ibid*, 11] Dan indepedentement mill-fatt li l-providitur tas-servizz kien jaf, jew messu kien jaf, li fil-verita l-prodott mhux adattat ghall-klijent. [*Idem*] Intqal ukoll illi l-fatt li l-provditur tas-servizz ikun ghamel uzu minn xi *disclaimer* fis-sens illi kwalunwke informazzjoni moghtija m'ghandiex titqies bhala rakkomandazzjoni jew parir, ma jfissirx necessarjament illi l-provditur ghandu awtomatikament illi jigi kkonsidrat li ma tax rakkomandazzjoni jew parir. [*Ibid*, 12]

Sabiex jigi stabbilit imbaghad jekk ir-rakkomandazzjoni inghatatx fuq konsiderazzjoni tac-cirkostanzi partikolari tal-klijent, il-Qorti ghandha

⁵⁵ https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/10_293.pdf l-ahhar access f'dan is-sit elettronika sar fid-9 ta' Frar 2021.

thares b'mod partikolari lejn in-natura tal-informazzjoni migbura mill-provditur tas-servizz u il-mod illi l-provditur ikun pprezenta l-mistoqsijiet tieghu. Rigward x'ghandhom jitqiesu bhala c-cirkostanzi partikolari tal-klijent, intqal illi dawn jinkludu kemm informazzjoni fattwali, bhal per ezempju informazzjoni dwar l-introjtu tal-persuna, l-indirizz u s-sitwazzjoni maritali taghhom, u kif ukoll informazzjoni soggettiva rigward il-htiegijiet u x-xewqat taghhom, bhal per ezempju x'livell ta' riskju huma lesti li jassumu, kemm jixtiequ protezzjoni minn certu riskju u x'inhuma l-ghanijiet taghhom fir-rigward tal-investment.”

Fil-każ odjern fuq il-formola *File Note* gie indikat li l-prodott SNS Bonds inghata lil Paul Debono a bażi ta' *Promotion and Selling*. Dan ifisser li s-soċjetà konvenuta qieghda tillimita għall-informazzjoni fuq il-prodott finanzjarju mingħajr ma tagħti parir jew rakkommandazzjoni.

Din il-Qorti tibda billi tinnota li l-prodott finanzjarju offrut lil Paul Debono, bhala investitur jew investitur potenzjali, jista' jitqies bhala rakkommandazzjoni⁵⁶ u dan għaliex kien Wallace Falzon stess fl-affidavit tiegħu li insista li huwa dejjem ta' spjegazzjoni għal kull prodott li huwa biegh. Kien is-Sur Falzon li kkuntatja b'mod personali lil Paul Debono u ħajru jinvesti fil-prodott finanzjarju SNS Bonds u dan, skont is-Sur Falzon, għamlu għaliex kien prodott adattat għal imsemmi Debono. Sabiex ikompli jikkonvincih li huwa prodott sigur u b'kapital garantit, is-Sur Falzon kien qal lil Debono li hu wkoll kien għamel investment fl-imsemmi prodott. Di più, ma jirriżultax li ma' dan il-prodott, is-Sur Wallace kien pprezentalu xi prodotti finanzjarji oħra. Huwa inkonċepibbli għal din il-Qorti, li meta jiġi meqjus il-livell t'edukazzjoni u esperjenza f'dan it-tip ta' investment, Paul Debono sejjer jinvesti ftit aktar minn €30,000 mingħajr ma jieħu parir mingħand espert, espert li wara kollox qieghed ibieghlu l-prodott finanzjarju. Dawn l-elementi kollha jwasslu

⁵⁶ “A recommendation requires an element of opinion on the part of the adviser. In effect, advice involves a recommendation as to a course of action, which may be presented to be in the interest of the investor.” - *Understanding the Definition of Advice under MiFID*, CESR, CESR/10-293, (19 t'April 2010) 7.

sabiex jippuntaw għad-direzzjoni li s-soċjetà konvenuta kienet fil-fatt tat parir ta' investment u mhux sempliciment informazzjoni kif rikjest *Promotion and Selling*.

Jekk għal grazzja tal-argument dan l-investment kien a bażi ta' *promotion and selling*, is-soċjetà konvenuta kienet marbuta bir-Regola 2.14 fuq ċitata li tistipula li kellu jsir *appropriateness test*. L-assessment tal-esperjenza u t-tagħrif li ried ikollu l-attur Paul Debono ried jissodisfa l-kriterju li huwa setgħa jifhem '*the risks involved in relation to the product offered or demanded*'. Dan ifisser li anke kieku għażel il-prodott il-klijent mingħajr ma ħa parir, xorta jibqa' l-obbligu tal-provditur tas-servizz li jara li l-klijent ikollu esperjenza u tagħrif biżżejjed biex jiżen ir-riskji ta' dak il-prodott partikolari.

Ikkunsidrat;

Mis-selling

L-atturi jallegaw li fil-konfront tagħhom ios-soċjeta' konvenuta ikkommettiet dak li jissejjaħ *mis-selling*. Spjegazzjoni għal kuncett ta' *mis-selling* tinstab fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fid-deċiżjoni **Andrew Azzopardi et vs. Global Capital Financial Management Ltd** (App Ċiv 66/2018) mogħtija fl-1 ta' Lulju 2020:

“Misselling ta' prodott finanzjarju jseħh meta tiġri waħda, jew aktar, minn dawn l-eventwalitajiet:

- Ma jiġix spjegat ir-riskju involut;
- Meta ma jingħatax tagħrif kif il-flus ikunu ser jiġu investiti;
- Meta l-prodott ma jissodisfax il-bżonnijiet (*not suitable*) u l-attitudni tar-riskju tal-investitur;
- Meta ma jiġix spjegat il-prodott mibjugħ;
- Meta ma jiġux spjegati l-kundizzjonijiet u t-termini marbutin mal-prodott;

- Meta jingħata tagħrif qarrieqi (*misleading*) dwar il-prodott;
- Meta ma jiġux spjegati *c-charges* rilevanti u l-penalitajiet marbuta għal min joħroġ kmieni mill-prodott;
- Ma jiġix spjegat id-dritt tal-*cooling-off period* u d-dritt li bniedem jikkancella fejn il-prodott finanzjarju jitlob dan.

Din il-lista hija waħda eżemplikattiva u m'hijiex eżawrjenti.”

Sabiex jiġi determinat jekk kienx hemm *mis-selling* jeħtieġ li l-ewwel jiġu analizzati n-natura tal-investimenti kif ukoll iċ-ċirkostanzi personali tal-atturi u l-esperjenza f'investment tal-istess. Għadarba li l-atturi rrinunzjaw għal danni rigwardanti il-prodott ARM, il-Qorti sejra tgħaddi sabiex tibda billi tanalizza iċ-ċirkostanzi rigwardanti l-prodott LMMPF.

LMMPF

LMMPF kien fond stabbilit fl-2001 ibbażat fl-Awstralja, ġestit minn LM Investment Management Ltd. Skont Summary Flyer⁵⁷ il-fond huwa deskritt bħala wieħed ta' rendiment ta' introjtu għoli. Il-fond kellu jinvesti f'self kummerċjali, direttament fi proprjetà, fond iehor ta' LMIM u flus kontanti. Dwar l-aspett ta' fejn kellu jinvesti l-LMMPF, wieħed irid jirreferi għall-Information Memorandum and Application, li kien dokument li jagħti deskrizzjoni amplifikata tal-karatteristiċi tal-fond, kif u fejn seta' jinvesti, kif ukoll min seta' jinvesti f'dan il-fond.⁵⁸ L-oġġettiv ta' dan il-fond kien li jipparteċipa b'mod attiv f'pożizzjonijiet simili bħala propjetarju f'assi Awstraljani ta' proprjetà immobbli. Il-fond seta' juża strutturi ta' self għall-assi tiegħu. Il-fond seta' jinvesti f'self kummerċjali għal xiri jew żviluppar ta' proprjetà fis-settur immobbiljari Awstraljan, direttament go proprjetà immobbli u flus kontanti fost oħrajn. L-assi tal-fund kienu fl-Awstralja stess.

⁵⁷ Paġna 270 tal-proċess.

⁵⁸ Din il-Qorti għandha l-verżjoni tal-Information Memorandum and Application datat 25 ta' Novembru 2009 (<http://box2026.temp.domains/~therapp6/wp-content/uploads/2014/09/LM-MPF-Information-Memorandum-25-November-2009.pdf>) (aċċessat fil-11 ta' Frar 2021), ċioe waħda mill-verżjonijiet qabel sar l-investment mal-atturi.

Il-Manager tal-fond kellu mandat ta' investment wiesa' u bla ebda restrizzjonijiet, u seta' jieħu pożizzjonijiet jew jagħmel tranzazzjonijiet ma' partijiet relatati. It-taqsimha li titkellem dwar ir-riskju fl-*Information Memorandum* tgħid, fost affarijiet oħra, **li investitur li jfittex livell ta' ċertezza u kontroll fuq kif l-assi huma investiti m'għandux jinvesti fil-fond:**

“While the Manager does invest in a range of conventional investments, investors should be aware that the Fund will also participate in less conventional investment activities should the opportunity arise.

Investors will have no input into the type of investment activities of the Fund, and will be unable to designate where funds are invested. Investors who seek a level of certainty or control over how their funds are invested should not invest their money in this Fund.”⁵⁹

Fl-istess fuljett gie indikat li l-kapital mhux garantit.

Fir-rigward ta' min seta' jinvesti fil-fond, is-*Summary Flyer* jgħid kemm investituri fl-Awstralja kif ukoll investituri minn barra l-Awstralja setgħu jinvestu fil-fond. Però, bħala kategorija ta' investituri, l-investituri fl-Awstralja kellhom ikunu *'wholesale'* jew *'sophisticated'*. Din il-klassifikazzjoni ma tidhirx li kienet obligatorja għall-investituri li ġejjin minn barra l-Awstralja. F'dan ir-rigward il-kriterji ta' eliġibilità onerużi li ġew applikati kienu, jista' jingħad miżura ta' protezzjoni għall-investituri Awstraljani, fejn mhux kull tip ta' investitur seta' jinvesti, iżda daww b'is li kienu jissodisfaw daww il-kriterji onerużi. Kriterji, li skont l-*Information Memorandum* u *Summary Flyer* imsmmi hawn fuq, ma kinux rikjesti fir-rigward ta' investituri barra l-Awstralja fejn il-fond sar prattikament aċċessibbli għal firxa ħafna iżjed wiesgħa ta' investituri. Dan kellu jgħabbi b'aktar responsabbiltà lill-provdituri tas-servizz lokali u mhux joqgħodu

⁵⁹ *ibid.*, 25.

fuq aċċertazzjonijiet ta' min kellu interess li jbiegħ il-prodott barra mill-Awstralja. Il-fond kien wieħed u mhux maqsum fi tnejn; parti għall-investituri Awstraljani, u ieħor għall-investituri barra l-Awstralja. L-istess fond kien offrut lil kulhadd iżda b' destinazzjonijiet differenti ta' min hu eligibbli li jinvesti skont jekk l-investituri humiex Awstraljani jew le. Mela jekk għall-investituri Awstraljani l-obbligi kienu onerużi, wieħed raġonevolment jistenna li l-provditur tas-servizz lokali kellu jieħu dan il-fattur partikolari iżjed in konsiderazzjoni. Fl-analiżi tiegħu dwar il-prodott u lil min kellu joffrih, kellu jzomm quddiem għajnejh il-kriterji ta' eligibilità għolja għal investituri ġewwa l-Awstralja, biex investitur barra l-Awstralja, jiġi ittrattat kemm jista' jkun b' mod ekwu u offrut l-istess jew livell simili ta' protezzjoni applikat fir-rigward ta' investituri Awstraljani.

Sa mis-sena 2009, dan il-prodott beda jkollu l-inkwiet. Tant li fil-verżjoni tal-*Information Memorandum* ta' Novembru 2009, taħt it-Taqsima '*Withdrawal Notice Period*' jintqal kif ġej: '*To protect all fund investments, payment of withdrawals is currently slowed and is being managed over longer timeframes, as determined necessary by the Manager.*'⁶⁰

Il-Qorti tissottolinea li l-investment kien *property loan fund* li miegħu iġib diversi riskji li generalment huma assoċjati ma' fondi bħal dawn. Anke jekk wieħed ma joqgħodx jidhol fid-dettall tar-riskji kollha assoċjati ma' dawn it-tipi ta' fondi, ir-riskju ta' likwidità huwa ħafna drabi aspett prevalenti ħafna. Ir-riskju ta' likwidità ma kienx mistħajjel jew eżerċizzju akkademiku imma reali għal dan il-fond li kien diġà evidenti ferm qabel ma sar l-investment mill-atturi. kien jidher ċar li LMMPF kellu problemi serji u li kieku saret *due diligence* serja mis-soċjeta' konvenuta qua provditur tas-servizz kellu jirrizulta li ma kellux ibiegħ dan il-prodott lill-atturi li huma investituri *retail*. F'każ deċiż fit-18 Settembru 2018 mill-Arbitru għal Servizzi Finanzjarji fl-ismijiet **CB u RB vs. All Invest Co Limited** (Każ Nru 107/2017) inġhad hekk:

⁶⁰ *ibid.*, 24.

“Fuq kollox, mill-Updates li kienu digà hargu, kemm fl-2009 kif ukoll fl-2010, kien jidher car li LMMPF kellu problemi serji, u li kieku saret due diligence adegwata mill-provditur tas-servizz, kellu ragonevolment jirrizulta li ma kellux ibiegh dan il-prodott lill-investituri retail kif kienu l-ilmentaturi.”

In oltre dan il-prodott ghandu jitqies prodott kumpless. Jitqies hekk proprju għaliex:

“it is made up of one or more underlying financial instrument (s) that are difficult to value, or are combined in such a way so as to make it difficult to assess the risks involved and the likely performance scenarios”, u

“it has a fixed investment term of a number of years with barriers to exit – whether that is due to lack of a secondary market, or significant penalties or losses on early exit.”⁶¹

Aspett bħal dan ma kellu qatt jigi skartat jew ma jingħatax prijorità fl-assessjar tal-prodott mill-provditur tas-servizz. Wieħed jistenna li l-provditur tas-servizz għandu jkun daħal f'izjed approfondiment tal-anqas ta' dawn il-fatturi fl-assessjar tal-prodott biex ikun jista' jagħmel analizi aħjar u kompluta fuq il-prodott li ha jbiegħ jew jirrakkomanda lill-investitur.

It-tieni pakkett finanzjarju, mibjugħ lil wieħed mill-atturi, kien **SNS 6.25% Bonds**. SNS Bank N.V. jaf l-origini tiegħu l-Olanda bħala *Savings Bank* u eventwalment bħala tip ta' *Building Society*. L-SNS REAAL hija l-*holding company* ta' SNS BANK u kumpanija tal- assikurazzjoni REAAL N.V. Fis-sena 2006, il-Bank kien akkwista l-*portofolio* immobiljari ta' ABN Amro Holding N.V., liema portofolio sofra telf kbir

⁶¹ Paġna 323 tal-proċess.

fil-kriżi finanzjarji tal-2008. Minhabba f'hekk il-Bank kien ingħata Government Bailout fl-istess sena ta' €750 miljun u ingħata sal-31 ta' Jannar 2013 sabiex jirnexxilu jhallas dak il-*bail out* lura u jerga jibni l-kapital tiegħu. Waħda mill-miżuri li adotta -Bank kien billi hareg *fixed rate securities* li huma kkunsidrati bħala *Tier 1* jew *Tier 2*, inkluż *subordinated debt* bħal m'huwa l-investment tal-attur Paul Debono. Notes 6.25% SNS Bank NV 2010-2020 (ISIN: XS0552743048) inhargu minn SNS Bank N.V. fis-26 ta' Ottubru 2010, b'data tal-maturità 26 ta' Ottubru 2020.

Fl-1 ta' Frar 2013, il-Ministru tal-Finanzi tal-Olanda, bis-saħħa ta' Digriet ai termini tal-*Financial Supervision Act*, u b'konsultazzjoni mal-Bank Ċentrali tal-Olanda espropria il-kapital ordinarju kollu kif ukoll id-dejn subordinat kollu ta' SNS Bank.

Fuq perjodu ta' tliet snin qabel ma kien nazzjonalizzat, l-operat u s-sitwazzjoni finanzjarja ta' SNS Bank kienu taħt skrutinju minn diversi *rating agencies*. Minn żmien għal żmien, uħud minn dawn l-aġenziji ikkummentaw ta' spiss dwar il-qagħda tal-bank u saħansitra baxxew ir-ratings fuq il-bank u l-bonds maħruġa minnu. Kienu wkoll qed ibassru li *subordinated bonds* – li l-banek joħroġu biex isostnu l-livelli tal-kapital tagħhom - jistgħu ma jkollhom lil hadd min isostnihom f'każ li l-bank li jkun qed joħroġ il-bond ma jasalx biex iħallas. *Subordinated bonds* jiġu minn tal-aħħar fir-*ranking* f'każ ta' likwidazzjoni. Infatti, fil-lista ta' kredituri, jirrenkjaw wara l-gvern, kredituri privileġġjati skont il-liġi, *secured creditors* u *insecured ordinary creditors* u addirittura anke dejn subordinat ieħor (*upper tier subordinated debt*). Il-fatt li dawn il-bonds huma *subordinated* ifisser li huma ta' riskju għoli u mhux tajbin għal kull investitur. Ir-riskji kienu reali mill-mument li l-Gvern Olandiż ta' *bail out* fis-sena 2008.

Subordinated bonds huma wkoll kumplessi għaliex *it-terms of issue* tagħhom huma kumplikati, a contrario ta' bonds ordinarji jew *senior* jew *unsubordinated*. F'bonds ta' natura *subordinated* huwa neċessarju li provditur tas-servizz jispeċifika u jispejga li *security* partikolari huwa *bond*

subordinat. Ai termini ta' opinjoni mogħtija mill-**European Securities and Markets Authorits (ESMA)**, Subordinated Bond huma kumplessi poprju għaliex:

Jitqies hekk proprju għaliex:

“it is made up of one or more underlying financial instrument (s) that are difficult to value, or are combined in such a way so as to make it difficult to assess the risks involved and the likely performance scenarios”, u

“it has a fixed investment term of a number of years with barriers to exit – whether that is due to lack of a secondary market, or significant penalties or losses on early exit,” u

“include capital protection that may be conditional, or that can be withdrawn on the occurrence of certain events”⁶².

Regola 2.26 tal-*Investment Services Rules for Investment Service Providers* jipprovdi li strument *“shall be considered as non-complex if it satisfies the following criteria:*

- a. It does not fall under paragraph (c) of “transferable securities’ in the Glossary to these Rules, or under Paragraphs (4) to (10) of the Second Schedule to the Act;*
- b. There are frequent opportunities to dispose of, redeem or otherwise realise that Instrument at prices that are publicly available to market participants and that are either market prices or prices made available, or validated, by valuation systems independent of the issuer;*
- c. It does not involve any actual or potential liability for the client that exceeds the cost of acquiring the Instrument;*

⁶² Paġna 324 tal-proċess.

d. Adequately comprehensive information on its characteristics is publicly available and is likely to be readily understood so as to enable the average retail client to make an informed judgement as to whether to enter into a transaction in that Instrument.”

Dawn il-kriterji huma kumulattivi u għaldaqstant iridu jiġu sodisfatti kollha biex prodott ma jiġix kunsidrat kumpless.

Fil-bejgħ taż-żewġ prodotti, is-soċjetà konvenuta kellha tkun ċerta li l-klijenti huma kapaċi jifhmu u japprezzaw ir-riskji legali involut, li kapaċi jaqalgħu daqqa finanzjarja f'każ li l-investment ifalli u li l-attitudni tal-klijenti huwa kompatibbli ma' dak il-livell ta' riskju.

F'dan l-istadju jkun għaqli jingħata f'it informazzjoni dwar l-atturi li hija ta' relevanza u li s-soċjetà konvenuta kellha tiegħu konjizzjoni tagħhom hija u tissuggerixxi jew tipromwovi xi servizz finanzjarju lill-istess:

Joseph Debono kellu 64 sena meta għamel l-ewwel investment ma' All Invest. Huwa mar skola primarja u baqa' jattendi sakemm għalaq 14-il sena, li kienet l-età obbligatorja dak iż-żmien. Ma tgħallimx jaqra u jikteb. Huwa beda jaħdem fil-barrieri u aktar tard beda jagħmel xogħol ta' bennej u naġġar. Irtira mix-xogħol fis-sena 1993 fl-età ta' 48 sena minhabba raġunijiet mediċi u beda jgħix fuq pensjoni tas-sigurtà soċjali.

Paul Debono kellu 62 sena meta għamel l-ewwel investment ma' All Invest. Huwa mar skola primarja u baqa' jattendi sakemm għalaq 14-il sena. Huwa ma tgħallimx jaqra u jikteb bil-Malti u wisq anqas bl-Ingliż fejn b'din l-aħħar lingwa ma jifhimx anqas. Beda jaħdem fil-barriera, aktar tard ħadem għal għoxrin sena ma' kuntrattur bħala bennej u wara ħadem ta' bennej self employed. Fl-1993 irtira mix-xogħol meta kellu għalhekk 46 sena. Ir-raġuni wara irtirar f'età daqshekk żgħir kienet kemm minhabba li x-xogħol tal-kostruzzjoni huwa xogħol iebes meta tidhol f'ċerta età u kif ukoll għaliex il-mara tiegħu kellha inċident u kellha tiġi operata darbtejn

apparti li tbaġġi minn mard kroniku. Meta sar l-ewwel investment u sussegwenti investimenti, Paul Debono kien jgħix fuq is-sigurtà soċjali.

Ikkunsidrat;

Din il-Qorti tqis li s-soċjetà konvenuta stess għarfet li l-atturi kienu qegħdin ifittxu investment li kellu riskju medju. Però fil-konfront ta' Paul Debono ikomplu jgħidu li Paul Debono kien fil-fatt *Experienced Investor* tant li ffirmat dikjarazzjoni f'dak is-sens. Din il-Qorti iżda tinnotta li l-istess dikjarazzjoni tibda billi tiddefinixxi *Experienced Investor* bħala “*persons who have the expertise, experience and knowledge to be in a position to be able to make their own investment decisions and understand the risks involved*”⁶³.

L-espert ex parte Paul Bonello prodott mill-atturi ddetermina s-segwenti dwar l-investimenti li kellhom l-atturi:

“Is-sottoskritt mar lura għas-snin ta' qabel ma bdew jahdmu mas-soċjeta konvenut. Is-sottoskritt stabbilixxa li l-istrumenti li kemm Calamatta Cuschieri & Co Ltd kif ukoll Jesmond Mizzi Financial Services Ltd xtraw a nom tar-rikorrenti kienu jikkonsistu f'valur modest ta' *bonds senior* jew *straight bonds* (jigifieri mhux subordinati u mhux kumplessi) ta' kumpaniji Maltin u barranin u *sovereign bonds* Maltin u barranin u tal-European Investment Bank u fondi ta' *bonds* u skemi kollettivi li jinvestu fi *bonds* mhux kumplessi.

Ma jirrizultax lis-sottoskritt li qatt inxtara xi prodott kumpless mir-rikorrenti.

Lanqas jirrizulta li xi ISP iehor ken tahom servizz ta' *Promote and Sell*, bhal ma jirrizultax li r-rikorrenti kienu jafu d-differenza bejn “*Promote and Sell*” u “*Advisory*”.⁶⁴

⁶³ Paġna 105 tal-proċess.

⁶⁴ Paġna 302 tal-proċess.

Dawn l-investimenti u l-profil ta' Paul Debono ma jwassalx sabiex jiġi meqjus bhala *Experienced Investor* kif definita mill-istess soċjeta' konvenuta fid-dikjarazzjoni. Kif diġà ritenut aktar 'l fuq, is-soċjeta' konvenuta kellha l-obbligu li tagħmel *Appropriateness Tests* u *Suitability Tests*. Kif ġie diġà ritenut, din il-Qorti ssiba ferm diffiċli temmen li l-prodott SNS Subordinated Bond ġie mibjugħ a bażi ta' *Promotion and Selling* għar-raġunijiet fuq spjegati, imma anke jekk għall-grazzja tal-argument dan hekk inbiegħ, is-soċjeta' konvenuta kellha tagħmel *Appropriateness Test*.

It-test li għamlet is-soċjeta' konvenuta f'dan ir-rigward m'hu xejn anqas minn travestiment tar-realta'. Dan qed jingħad għaliex fl-*Appropriateness Test* kull mistoqsija kellha risposta fl-affermattiv fosthom għal mistoqsija jekk il-klijent għandux "*the necessary knowledge and experience in the investment field to enter into this transaction*" u għal mistoqsija "*is the client familiar with the type of Service, transaction and financial instrument/s being offered*" u finalment għal mistoqsija "*does the client understand the risks involved with respect to the product or investment service offered*".

Din il-Qorti tinstab perplessa bir-risposta għal dawn il-mistoqsijiet. Minn indaġni li s-soċjeta' konvenuta kellha tagħmel kellha tinnota li l-profil tal-attur Paul Debono ma jwasslux biex ikollu dak l-għarfien u l-esperjenza li seta' jifhem ir-riskji inerenti fil-prodotti li qiegħed jagħmel ilment dwaru. Fil-fatt, l-atturi kellhom livell ta' edukazzjoni tas-sekondarja, li ma jafux jiktbu u jaqraw la bil-Malti u wisq anqas bil-lingwa Ingliża, l-lingwa tad-dokumenti kollha li fuqhom huwa ffirma. Qabel ma għamel l-investment SNS Subordinated Bonds, Paul Debono kellu investimenti f'xi strumenti finanzjarji oħra iżda ma rriżultax li qatt kellu bonds subordinati. Anke jekk għal grazzja tal-argument Paul Debono kellu din l-esperjenza, fil-każ tal-bejgħ tal-prodott SNS Bonds, is-soċjeta' konvenuta naqset milli tindika li l-bond kellu natura subordinata. Skont ir-**Regoli tal-MFSA**, speċifikament **Regola 3.10** ingħad li "*The Licence Holder shall provide clients with a*

general description of the nature and risks of Instruments, taking into account, in particular, the client's categorisation as either a Retail Client or a Professional Client. That description must explain the nature of the specific type of Instrument in sufficient detail to enable the client to take investment decisions on an informed basis."⁶⁵ Kemm fil-*file note* kif ukoll fil-*Purchase Contract Note* ma hemm l-ebda indikazzjoni li dan kien *Subordinate Bond*, nonostante li dan huwa fatt importanti li kellu jiġi preċiżat.⁶⁶ Ma' dan kollu, wieħed irid iqis ukoll li l-attur Paul Debono ried investiment ta' riskju medju u mhux wieħed b'riskju għoli u ta' kumplessità. Anke jekk Paul Debono kien qiegħed ifittex investiment b'riskju għoli dan ma kienx qiegħed ifittex investiment kumpless. Din id-distinzjoni s-soċjetà konvenuta jidher qatt m'għamlitha u baqgħet hekk anke sal-mument li ppreżentat ir-risposta tagħha.

Minn kif ġie deskritt il-prodott aktar 'l fuq jirriżulta li l-prodott ma kienx jolqot l-għanijiet tal-attur għaliex jagħmilha ċara li saħansitra jista' jkun il-każ li l-investitur ma jieħux lura l-valur tal-investiment tiegħu u li ma kienx protett minn xi arrangament għal kumpens statutorju fl-eventwalità li l-fond ifalli. Min-naħa tagħha s-soċjetà konvenuta ma jirriżultax li kienet għamlet *due diligence* tal-prodott qabel ma ppreżentatu lill-klijenta tagħha. Huwa evidenti illi s-soċjeta' konvenuta ma għamlitx *due diligence* adegwata tal-prodott, għaliex għalkemm ir-rappreżentanti tas-soċjeta' konvenuta kienu jafu li kien hemm 'bail out' lil SNS Bank tal-Gvern Olandiz, meta ġew biex ibiegħu il-prodott lill-attur ma ivverifikawx jekk dan id-dejn kienx tħallas lura lill-Gvern Olandiz. Kif irriteriet il-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-kawża **Philip Fenech et vs. All Invest Co. Ltd** (App Ċiv 34/2017):

“Kienet ukoll qed ibassru li *subordinated bonds*, li jiġu minn ta' l-aħħar fir-*ranking*, jistgħu ma jkollhom lill-ħadd biex isostnihom f'każ li l-Bank ma jasalx biex iħallas. Aktar minn hekk qies li fil-mument li sar

⁶⁵ Paġna 390 tal-proċess.

⁶⁶ Ara **B u D Spiteri vs. All Invest Co Ltd** (Każ Nru 429/2016) deċiża mill-Arbitru għas-Servizzi Finanzjarji fis-7 ta' Novembru 2017, kif ukoll **AF u NF vs. All Invest Co Ltd** (Każ Nru 430/2016) deċiż ukoll mill-Arbitru għas-Servizzi Finanzjarji fis-27 ta' Settembru 2017.

l-investment tal-ilmentaturi mill-appellanti, il-Bank kien diġà mgħejjun finanzjarjament mill-Gvern Olandiż, liema fattur kellu jkun ta' indikazzjonu tal-istat prekarju tal-Bank.”

Fid-dawl ta' dan kollu l-Qorti tqis illi s-soċjeta' konvenuta naqset bi kbir mid-doveri kontrattwali tagħha qua financial service provider versu l-attur meta bieghet il-prodott lil Paul Debono. Tali nuqqas kien fil-fehma tal-Qorti li wassal lill-attur jixtri prodott mhux tajjeb għall-għanijiet tiegħu kif espressi mill-ewwel lis-soċjeta' konvenuta u li wassal għad-danni kaġun tat-telf tas-somma investita.

Dan jgħodd ukoll għall-investment li sar f'LMMPF. Is-soċjeta' konvenuta kellha tinnota li dan il-prodott ma kienx adegwat għall-atturi meta għamlet *is-suitability test*. Hawn ukoll is-soċjeta' konvenuta immarkat ir-risposti fl-affermattiv għall-mistoqsijiet kollha, inkluż il-mistoqsijiet “*is the service provided and transaction being recommended in line with the investment objectives of the client?*”, “*is the client familiar with the type of Service, transaction and financial instrument/s being offered?*”, “*is the Service provided and transaction being recommended financially bearable for the client?*”. Dan kien investment b'riskju għoli u kif spjegat aktar 'l fuq kien investment kumpless fejn minn sħarriġ li suppost kellha tagħmel is-soċjeta' konvenuta kellha tinnota li fis-sena 2009 kien diġà gie indikat li l-pagamenti qegħdin isiru bil-mod u li l-kapital ma kienx wieħed garantit.

L-atturi ippruvaw sodisfaċentement li huma mill-ewwel insistew mar-rappreżentanti tas-soċjeta' konvenuta li huma kienu qegħdin ifittxu kapital garantit u din il-Qorti tifhimha meta tqis li ż-żewġ atturi huma pensjonanti u kienu jiddependu mill-benefiċċju soċjali meta għamlu dan l-investment. Huwa verosimili ħafna li fiċ-ċirkostanzi partikolarli tagħhom ma kienux qed ifittxu riskju għoli tal-investment tagħhom. Għandu jiġi osservat ukoll li s-Summary Flyer li ingħata lill-atturi, għalkemm l-informazzjoni li fih ma kinitx tali li persuna mhux familjarji mad-dinja tas-servizzi finanzjarja, setgħat tifhem dak li daħal għalih, l-istess fuljett kellu nieqsa informazzjoni pertinenti, informazzjoni dwar riskju, informazzjoni dwar

il-fatt li l-kapital ma kienx garantit. Din l-informazzjoni kellha tiġi meqjusa mis-soċjetà konvenuta hija u tissuggerixxi l-investment lill-atturi. L-investimenti preċedenti li l-atturi kellhom żgur ma jaġmilmhom xi esperti fis-settur. Għalhekk, kien dmir tas-soċjetà konvenuta li filwaqt li tara li l-prodott li toffri lill-atturi kien xieraq għalihom u tipprovdilhom id-dokumentazzjoni relattiva, tispjegalhom ukoll il-prodott in kwistjoni b'mod li setgħu jifhmu r-riskju li dan l-investment kien iġorr miegħu.

Mill-fatti tal-każ jirrizulta adegwament li l-atturi għamluwha ċara mas-soċjeta' konvenuta li riedu prodotti li kemm jista' jkun jippreservalhom il-kapital. Għe ppruvat illi s-soċjeta' konvenuta induċiet lill-atturi jixtru prodotti bil-maqlub ta' dak li espressament riedu. Ksur lampanti tal-obbligi kontrattwali tas-soċjeta' konvenuta versu l-atturi.

Is-soċjetà konvenuta lanqas ma tista' t'argumenta li għadarba l-atturi ffirmaw il-karti allura huma urew li jaqblu ma' dak li hemm fid-dokumenti; u għalhekk il-kwistjoni hi magħluqa. Din mhux l-ewwel darba li sar dan l-argument minn provdatur. Fis-sentenza fl-ismijiet **Evelyn Farrugia et vs. Global Capital Financial Management Unit Limited** (Rik Ġur 963/2015 MCH) deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fil-11 ta' Lulju 2016 intqal illi:

“Hu minnu illi l-atturi iffirmaw il-contract note però l-Qorti ma tqisx illi l-fatt waħdu tal-firma tikkostitwixxi xi akkwixxenza tal-konsapevolezza tal-investment u r-riskji inerenti u jekk dan kienx addatat għalihom. Dan jingħad għax l-istess contract note ma tiddefinix ir-riskji u kull ma tgħid hu illi l-investment jista' jiżdied u jonqos; kondizzjoni li tinsab f'kull investment u inoltre tali kuntratt lanqas inqara jew għe spjegat minn min kien qed joħorġu. Wara kollox is-soċjetà konvenuta kellha d-dmir versu l-klijent li talab is-servizzi tagħha biex tagħtih kull informazzjoni rilevanti biex tgħinu jasal għal deċiżjoni informata u libera.

Tal-istess fehma kienet il-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fis-sentenza **Philip Fenech et vs. All Invest Co. Ltd** (App Ċiv 34/2017) deċiża fil-25 ta' Jannar 2019:

“Huwa wkoll inutli li l-appellanti tinsisti li l-appellati ffirmaw il-File Note ladarba dan id-dokument: (i) la kien fih l-informazzjoni meħtieġa dwar l-appellati sabiex is-soċjetà appellanti setgħet tiddetermina jekk dak il-prodott kienx xieraq għalihom; u (ii) lanqas ma kien fih l-ebda tip ta' informazzjoni dwar il-karatteristiċi tal-prodott innifsu li setgħat tippermetti lill-appellati jaslu għal deċiżjoni nfirmata.”

L-atturi kellhom fiduċja kbira f'Wallace Falzon dejjem bil-ħsieb li qiegħed ibiegħilhom prodotti li huma addatati u skont kif mixtieqa minnhom.⁶⁷

Konsiderata l-evidenza kollha mressqa din il-Qorti qed tikkonkludi u tiddeċiedi illi s-soċjetà konvenuta wettqet *mis-selling* fil-konfront tal-atturi u naqset minn diversi dmirijiet u obbligi tagħha bħala *Investment Service Provider* bil-konsegwenza li l-atturi sofrew danni konsegwenzjali.

Ikkunsidrat;

Danni

Fid-dawl tal-konklużjoni ta' din il-Qorti illi s-soċjetà konvenuti hija responsabbli għal *mis-selling*, il-Qorti tqis illi t-talba tal-atturi għad-danni hija fondata għaliex huma danni konsegwenzjali għall-ksur tal-obbligi kontrattwali tas-soċjeta' konvenuta fil-konfront tal-atturi. Għalhekk l-ammont ta' danni sofferti minn mill-atturi huwa kif ġej: erbgħin elf, mija u erbgħa u għoxrin ewro (€40,124) lil Paul Debono u martu Michelina Debono ċioe l-ammonti investiti fil-prodott LMMPF u SNS Subordinated Bonds u għoxrin elf ewro (€20,000) lil Joseph Debono, u ċioe l-ammont investit fil-prodott LMMPF.

⁶⁷ Ara wkoll **Mary Anne Vella vs. Crystal Finance Investment Ltd** (App Ċiv 3/2018) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri) fil-11 ta' Frar 2018.

Rigwardanti t-talba għal hlas tal-imgħax jeħtieg li ssir referenza għall-**Artikolu 1047 (1)** tal-Kodiċi Ċivili li jipprovdi li:

“Il-ħsara li tikkonsisti f’illi ttellef lil persuna l-użu tal-flus tagħha, tissewwa bil-ħlas tal-imgħaxijiet li jinquesu bit-tmienja fil-mija fis-sena.”

Stante li hawn si tratta ta’ danni da liquidarsi, liema danni qed jiġu likwidati in forza tas-sentenza odjerna, allura l-imgħax għandu jibda jiddekorri millum.

Decide

Għal dawn il-motiv din il-Qorti taqta’ u tiddeċiedi l-kawza billi, prevja li tiċhad l-eċċezzjonijiet kollha tas-socjetà konvenuta; tilqa’ t-talbiet attriċi:-

1. Tilqa’ l-ewwel talba u tiddikjara li s-socjetà konvenuta wettqet *mis-selling* fil-konfront tal-atturi, u naqset fil-konfront tal-atturi minn diversi dmirijiet u obbligi tagħha bħala *Investment Services Provider* kif fuq dikjarat u deċiż; fosthom li naqset milli tagħti informazzjoni adegwata matul il-process ta’ promozzjoni u bejgħ tal-prodotti finanzjarji offruti lill-atturi; naqset mid-dmir li timxi b’mod onest, xieraq u professjonali u fl-ahjar interess tal-klijenti matul l-istess process, li bieghet prodotti kumplessi lill-persuni li ma’ kellhomx l-għarfien adegwat u l-esperjenza necessarja biex jifhmu ir-riskji involuti;
2. Tilqa’ t-tieni talba u tiddikjara illi s-socjetà konvenuta inkludiet dikjarazzjonijiet allegatament magħmula mill-atturi fil-*File Notes* mingħajr ma’ ġibdet l-attenzjoni tal-istess atturi;

3. Tilqa' t-tielet talba u tillikwida d-danni konsegwenzjali sofferti mill-atturi bil-mod kif ġej: erbgħin elf, mija u erbgħa u għoxrin ewro (€40,124) sofferti mill-attur Paul Debono u martu Michelina Debono, cioè l-ammonti investit fil-prodotti LMMPF u SNS Subordinated Bonds; u għoxrin elf ewro (€20,000) sofferti mill-attur Joseph Debono, u cioè l-ammont investit fil-prodott LMMPF.

4. Tilqa' r-raba' talba u tordna lis-soċjeta konvenuta tħallas lill-attur Joseph Debono is-somma hekk likwidata ta' għoxrin elf ewro (€20,000) kif ukoll tordna lis-soċjeta konvenuta tħallas lill-atturi Paul Debono u Michelina Debono s-somma ta' erbgħin elf, mija u erbgħa u għoxrin ewro (€40,124)

Bl-imgħax dekoribbli mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-pagament effettiv.

Spejjeż a karigu tas-soċjeta konvenuta.

Moqrija.

Onor. Robert G. Mangion

Imhalled

23 ta' Gunju, 2021

Lydia Ellul

Deputat Registratur